

Redovisning av arbetsmiljöindikatorer

Inledning

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2009 ska Arbetsmiljöverket senast den 3 maj 2010 redovisa och analysera utvecklingen med avseende på följande arbetsmiljöindikatorer;

- Antal dödsolyckor i arbetet
- Antal anmälda arbetsolyckor
- Antal anmälda arbetsjukdomar
- Andel av sjukfrånvaro som uppges bero på arbetsorsakade besvär

Samtliga indikatorer ska redovisas efter kön.

Denna rapport till regeringen har tagits fram av en analysgrupp inom Arbetsmiljöverkets statistikenhet.

De tre första indikatorerna bygger på statistik över anmälningar om arbetsskador som gjorts till Försäkringskassan och som ingår i Arbetsmiljöverkets informationssystem om arbetsskador (ISA).¹ Den fjärde indikatorn grundas på studierna av arbetsorsakade besvär som genomförs av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Arbetsmiljöverket. Dessa studier är ett tillägg till Arbetskraftsundersökningarna (AKU) och är urvalsundersökningar.

Indikatorerna har i tillämpliga fall jämförts med statistik från AFA Försäkrings skaderegister vilket bygger på inrapporterade och godkända ärenden. Den senaste statistikrapporten från AFA Försäkring omfattar arbetsskador till och med 2007.²

Den svenska utvecklingen inom arbetsskadeområdet har även jämförts med data för övriga Europa via statistik för arbetsolyckor från Eurostat.

¹ Den officiella arbetsskadestatistiken baseras på de arbetsskadeanmälningar som registreras i informationssystemet om arbetsskador (ISA). Statistiken bygger på lagen om arbetsskadeförsäkring och lagen om statligt personskadeskydd

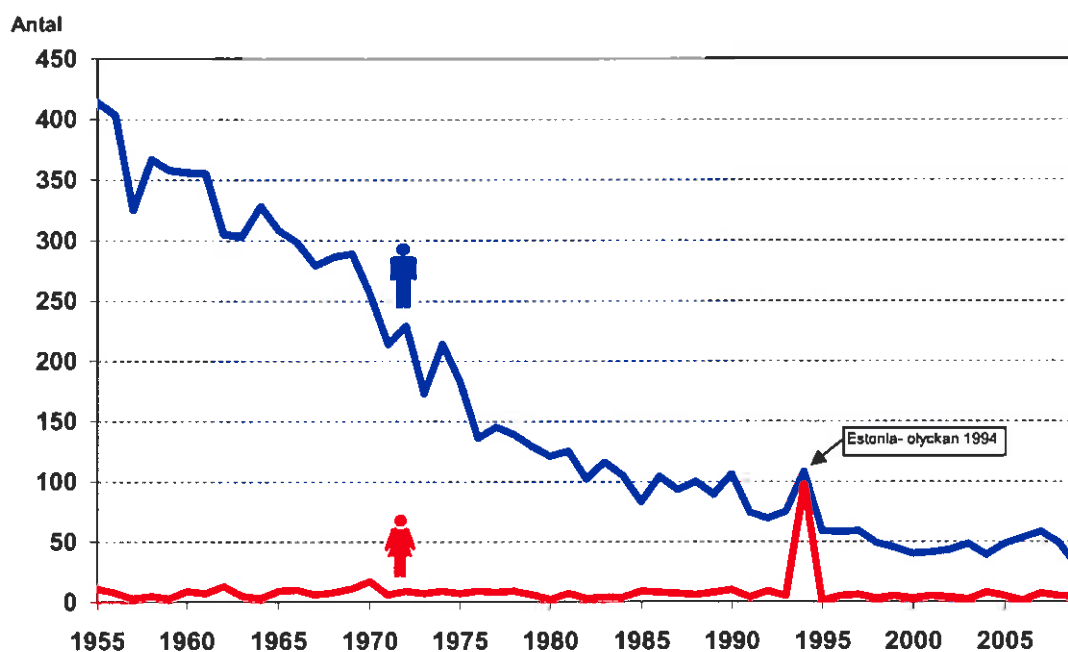
² AFA Försäkring. Allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro. 2009

1. Antal dödsolyckor i arbetet

Fram till år 2001 minskade antalet dödsolyckor i arbetet. Därefter bröts denna tendens och dödsolyckorna ökade sedan något fram till 2007, då antalet dödsolyckor bland förvärvsarbetande, dvs. för både anställda och egenföretagare, uppgick till 75.

Under 2009 förolyckades 34 anställda, vilket är den lägsta siffran under den aktuella mätperioden.

Dödsolyckor i arbetet 1955-2009. Anställda

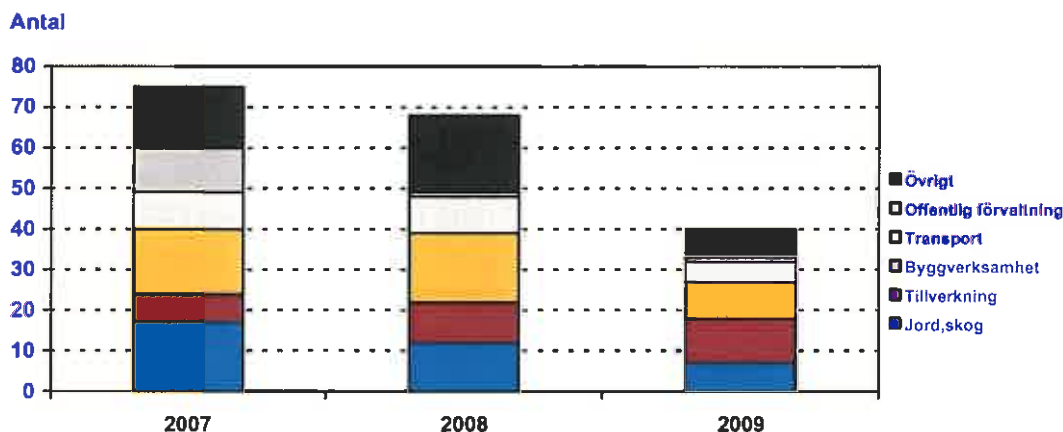
Källa: AV/ISA, RFV

Antalet dödsolyckor bland egenföretagare varierar kraftigt mellan olika år, men har liksom för arbetstagare en tydligt nedåtgående trend. Under 1980-talet förolyckades i genomsnitt 28 egenföretagare per år i arbetsolyckor och under 1990-talet var genomsnittet 23. För åren 2000- 2009 var medeltalet 13. År 2009 förolyckades endast 6 egenföretagare.

De som omkommit i arbetsolyckor har i första hand varit verksamma inom tillverkningsindustri, byggverksamhet, jord- och skogsbruk samt transportrelaterade arbeten. Inom tillverkningsindustrin har antalet dödsolyckor ökat från 7 till 11 de senaste tre åren. När det gäller enbart egenföretagare är det i hög grad jord- och skogsbruk som drabbats.

När det gäller kvinnor är antalet dödsfall, i synnerhet fördelat på år och bransch, så litet att det inte ger någon adekvat information.

Antal dödsolyckor i arbetet 2007-2009 fördelat på näringsgren. Förvärvsarbetande

Källa: AV/ISA

På längre sikt har antalet dödsolyckor minskat kraftigt. Under 1980- talet förolyckades i genomsnitt 138 personer per år, jämfört med 61 personer under 2000- talet. Under denna period har antalet sysselsatta legat på ungefär samma nivå. Även inom olika branscher har det skett stora minskningar av dödsolyckorna. För vissa branscher kan minskningen av dödsolyckorna delvis bero på att antalet sysselsatta minskat, t.ex. inom tillverkningsindustrin. Inom byggverksamhet har dock dödsolyckorna minskat, trots att antalet sysselsatta legat på ungefär samma nivå.

Genomsnittligt antal dödsolyckor per år. Arbetstagare och egenföretagare

Näringsgren	1980- tal	1990- tal	2000- tal
Jord och skog	24	20	12
Tillverkning	31	16	9
Byggverksamhet	19	15	12
Transport, kommunikation	26	16	11
Totalt	138	95	61

Personer vilka tillfälligt utför arbete i Sverige med en utländsk arbetsgivare anses ha ökat under senare år. Det finns ingen tillförlitlig statistik över skador totalt bland dessa grupper då de inte omfattas av den svenska arbetsskadeförsäkringen. Kunskaperna om antalet dödsolyckorna för denna grupp är däremot tämligen god. Åren 2007-2009 var det sammanlagt 16 dödsolyckor som kom till Arbetsmiljöverkets kännedom bland personer verksamma i Sverige vilka var anställda inom utländska företag. Exempel på sådana olyckor är fartygsolyckor i svenska hamnar och byggolyckor.

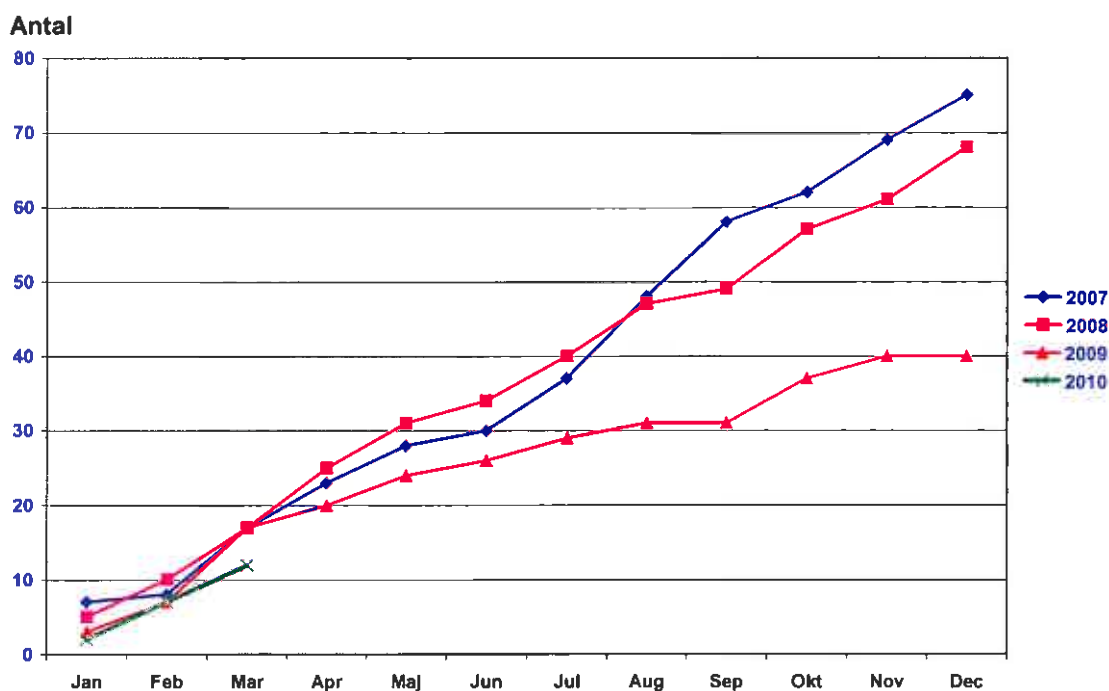
Då dödsolyckorna i arbetet är förhållandevis få kan slumpmässiga variationer påverka den årliga utvecklingen. Under första halvåret 2008 fanns en klar antydning om ett trendbrott då antalet dödsolyckor ökade kraftigt. Detta ledde till att en särskild utredning genomfördes av Arbetsmiljöverket. Under senare delen av 2008 sjönk dock antalet kraftigt, vilket innebar att helårsdata avseende

dödolyckorna för detta år blev lägre än jämfört med 2007. Det är svårt att säga om uppgången under första halvåret var av mer slumpmässig karaktär, eller om exempelvis en stor uppmärksamhet i medierna medförde att en negativ utveckling kunde brytas.

Hittills under 2010 ligger antalet dödsolyckor på en något lägre nivå jämfört med motsvarande tidpunkt 2008 och 2009. Kortsiktiga trender är ofta svårtolkade, exempelvis om man finner en mindre ökning (eller minskning) från ett år till ett annat. Det är ändå viktigt att ständigt följa utvecklingen av antalet dödsolyckor, för att i ett tidigt skede kunna upptäcka eventuella förändringar i riskbilden.

På grund av få dödsolyckor bland kvinnor är könsuppdelad månadsvis statistik gällande dödsolyckor inte särskild meningsfull.

Inträffade dödsolyckor i arbetet per månad (ackumulerat) 2007-2010. Förvärvsarbetande

Källa: AV/ISA

AFA- statistiken³ redovisar färre dödsolyckor än statistiken från Arbetsmiljöverket, då statistiken från AFA endast omfattar anmälda och godkända skadefall. För dödsolyckorna tillför därför inte AFA- statistiken någon ytterligare kunskap.

Sverige har i ett internationellt perspektiv förhållandevis få dödsolyckor enligt statistik över dödsolyckor från Eurostat, som omfattar 9 EU- gemensamma

³ AFA Försäkring. Allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro. 2009

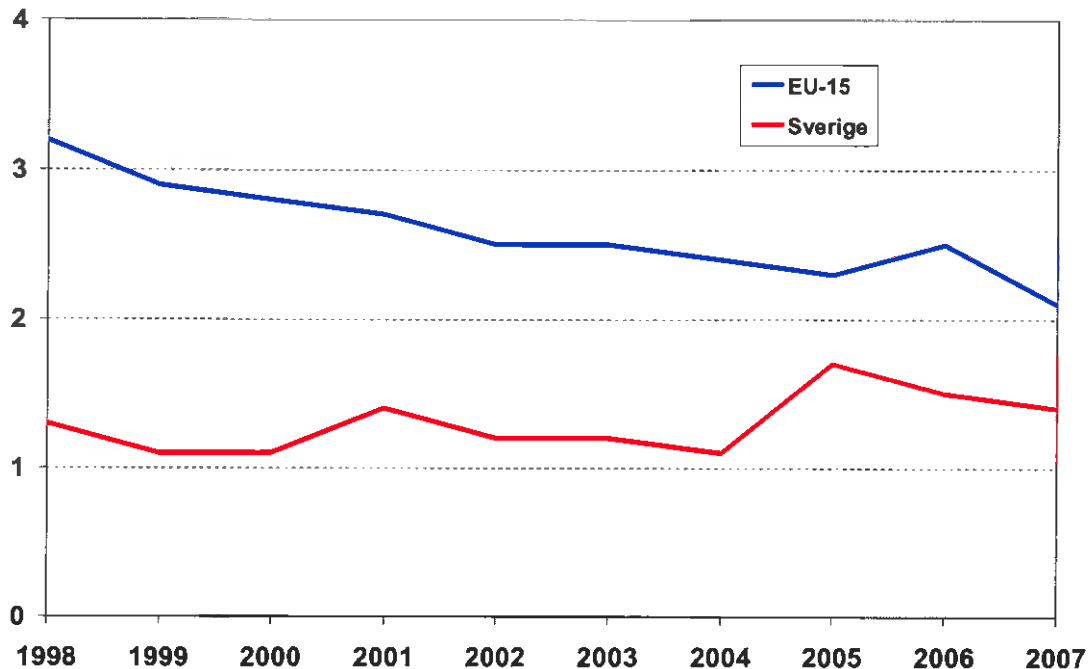
branscher.⁴ Under perioden 1998-2007 närmar sig EU-15 den svenska nivån.⁵ Som konstaterades ovan har dödsolyckorna i Sverige minskat betydligt efter 2007 och det blir intressant att se om samma positiva utveckling råder även inom övriga EU. I dagsläget finns ingen jämförbar statistik från Eurostat efter 2007.

Med tanke på de få dödsolyckor som drabbar kvinnor i Sverige är det inte meningsfullt att jämföra Sverige med övriga EU- länder fördelat efter kön.

Antal arbetsolyckor med dödlig utgång per 100 000 sysselsatta. EU-15 (15 länder) och enbart Sverige.

Totalt för 9 gemensamma branscher, ej vägtrafikolyckor/fordonsolyckor.

Antal per 100 000 sysselsatta

Källa: Eurostat

2. Antal anmälda arbetsolyckor

Sett över en längre tidsperiod har stora förändringar skett beträffande anmälda arbetsolyckor. Olyckor med frånvaro har minskat kraftig, samtidigt som olycksfall utan frånvaro ökat och fortsätter att ligga kvar på höga nivåer. Mellan 1988 och 1993 mer än halverades den relativa frekvensen för arbetsolyckor med frånvaro. Den minskning som inleddes under den högkonjunkturen som pågick fram till slutet av 1980-talet accelererade när konjunkturen sedan föll.

Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro som anmälts till Försäkringskassan och som ingår i Arbetsmiljöverkets informationssystem ISA, har minskat under senare år. Sedan 2005 har arbetsolyckor med sjukfrånvaro minskat med ungefär en fjärdedel för män och en femtedel för kvinnor. Anmälda olyckor utan sjukfrånvaro ligger dock kvar på en hög nivå och för kvinnor ökade dessa olyckor 2009, till skillnad från de andra nedåtgående kurvorna.

⁴ Jordbruk, jakt, skogsbruk; Tillverkningsindustri; Elektricitet, gas, vatten; Byggverksamhet; Parti- och detaljhandel; Hotell och restauranger; Transport och magasinering; Finansiell verksamhet; Fastighetsskötsel, uthyrnings- och företagstjänster

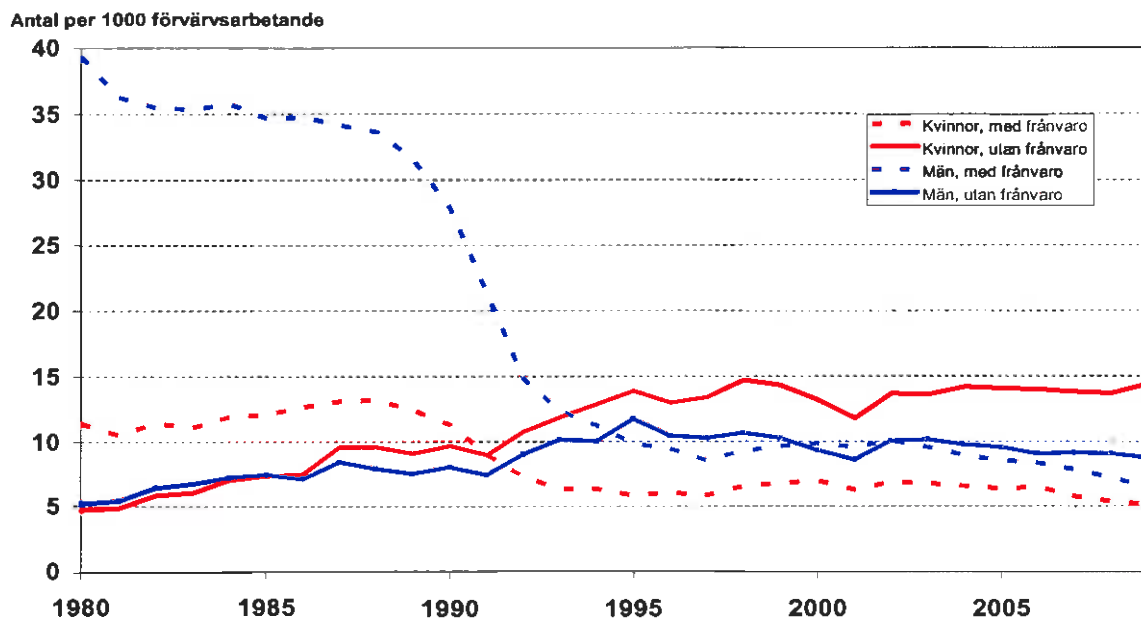
⁵ Länder som blev medlemmar 1995 eller tidigare

När det gäller kvinnor så har halkningar och andra fall varit den vanligaste orsaken till olyckor med frånvaro, medan det för män varit olyckor på grund av förlorad kontroll över exempelvis maskiner, verktyg och fordon.

Förändringar i sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna i början av 1990- talet har med stor sannolikhet bidragit till att anmälningarna av arbetsskador med frånvaro minskat.⁶

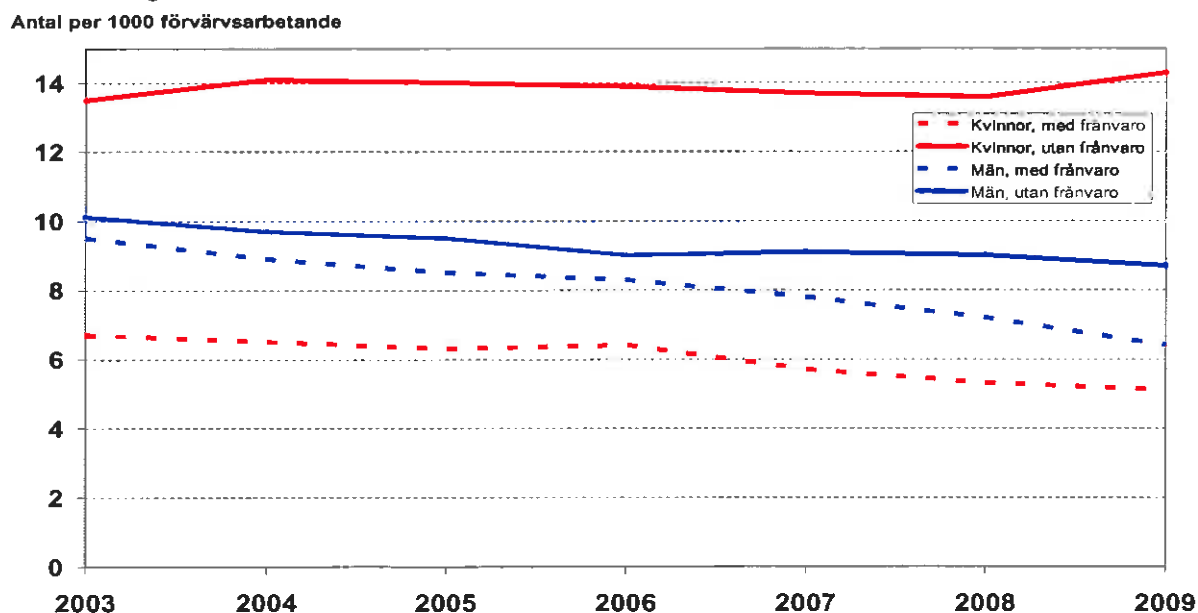
Anmälda arbetsolyckor per 1000 förvärvsarbetande 1980/2003-2009.

a) Utveckling 1980-2009

Källa: AV/ISA, SCB/AKU

b) Utveckling 2003-2009

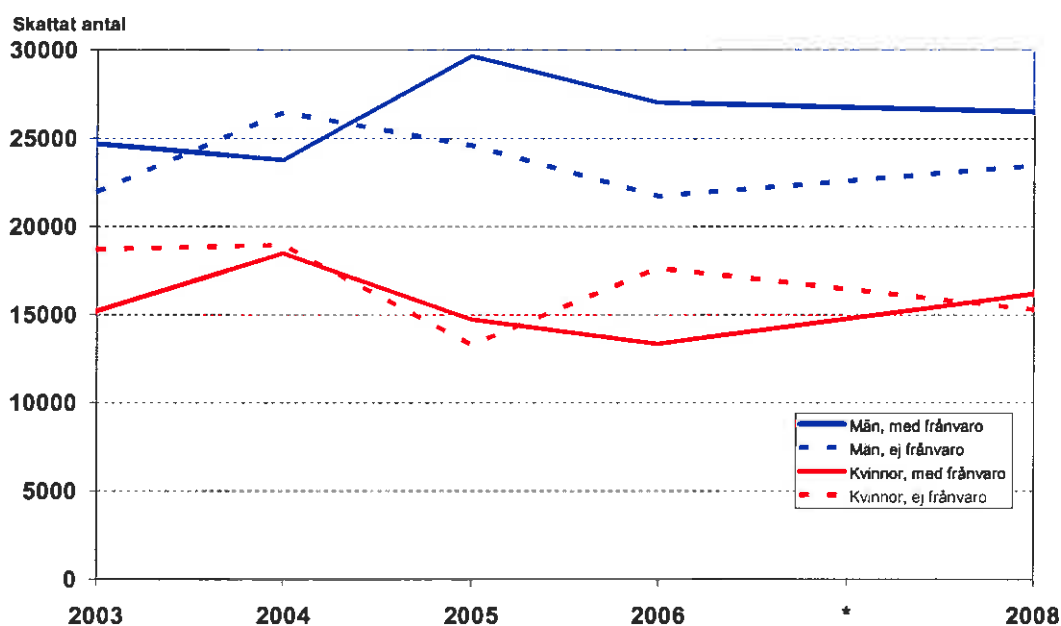
Källa: AV/ISA, SCB/AKU

⁶ Exempelvis införande av sjuklöneperiod, karensdag och ny arbetsskadeförsäkring

Enligt preliminära data för första kvartalet 2010 finns en tendens att olyckor med frånvaro ökar något jämfört med första kvartalet 2009. Det är i dagsläget för tidigt att säga om ökningen gäller vissa branscher och någon viss typ av olyckor.

I studierna av arbetsorsakade besvär som SCB tidigare årligen (numera vartannat år) har genomfört på uppdrag av Arbetsmiljöverket ställs frågor i en telefonintervju om besvär under senaste 12- månadersperioden som ansetts bero på arbetet. Besvär som efterfrågas är sådana som gjort det svårt att arbeta eller att utföra det dagliga hemarbetet. Med ledning av resultaten från studierna av arbetsorsakade besvär kan man uppskatta att under senare år har drygt 25 000 män och ca 15 000 kvinnor varit sjukskrivna av besvär som har sin grund i arbetsolyckor⁷. Antalet har varierat något över åren, men ligger inom den statistiska felmarginalen. Besvärstudierna ger dock ingen anledning anta att det skett någon större förändring beträffande olyckor med frånvaro under de senaste åren.

Arbetsorsakade besvär. Skattat antal orsakad av arbetsolycka 2003-2006, 2008*

* Undersökningen gjordes ej 2007
Källa: AV/SCB, Arbetsorsakade besvär

Som framgår av diagrammen på föregående sida är det betydligt fler som anmält en arbetsolycka utan frånvaro än med frånvaro och detta är särskilt tydligt för kvinnorna. Viktigt att notera är att det i besvärundersökningarna är ungefär lika många som anmält en arbetsolycka med frånvaro som utan frånvaro. För kvinnorna var det för år 2007 dubbelt så många som anmält en olycka utan frånvaro jämfört med motsvarande skattade tal från besvärundersökningen 2008. Huvudförklaringen till denna skillnad kan vara att besvärundersökningen endast efterfrågar besvär som haft betydelse för möjligheter att utföra sitt arbete eller hemarbete.

⁷ Endast besvär där olycksfallet enligt uppgift inträffat den senaste 12- månadersperioden ingår.

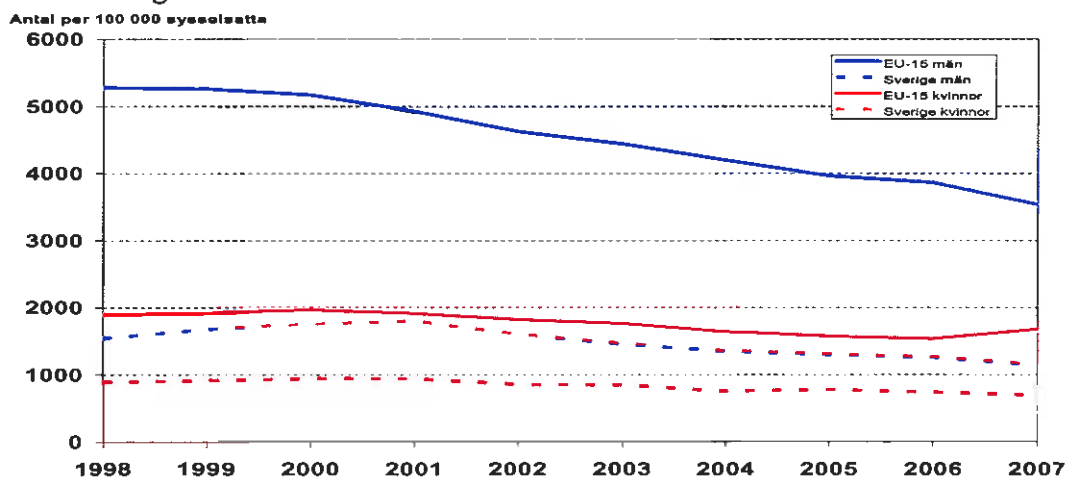
Jämförelsen mellan arbetsskadestatistiken och studierna av arbetsorsakade besvär kompliceras av att mätmetoderna är olika, dvs. att fylla i ett särskilt anmälningsskema som ska skickas in jämfört med att svara på frågor i en telefonintervju. Denna skillnad i mätmetod torde vara en viktig förklaring till att besvärsundersökningarna ger högre nivåer än arbetsskadestatistiken.

I besvärsundersökningarna ställs frågan om det gjorts en särskild arbetsskadeanmälan till Försäkringskassan med anledning av besvären som uppgivits. I de senaste fyra undersökningarna (2004-2006, 2008) är det i genomsnitt drygt 65 procent för både män och kvinnor av de som uppgivit besvär med frånvaro på grund av olycksfall i arbetet som sagt att en anmälan gjorts. Besvär med längre frånvaro har en högre anmälingsgrad än de med kort frånvaro enligt besvärsundersökningarna. En jämförelse mellan undersökningarna 2004 och 2008 tyder inte på att anmälingsgraden förändrats nämnvärt.

AFA Försäkring säger i sin senaste rapport att risken att drabbas av allvarliga olycksfall i arbetet är oförändrad. AFA konstaterar vidare att skadefrekvensen på den svenska arbetsmarknaden är låg vid en internationell jämförelse. Slutsatserna som AFA drar bygger på deras sammanställning över godkända arbetsskador. Under perioden 1998-2007 har antalet godkända arbetsolyckor enligt AFA legat tämligen konstant. För 1998 redovisades bland kvinnor 9 151 och bland män 17 694 olycksfall i arbetet. Motsvarande siffror för 2007 var 10 552 respektive 17 072. Som jämförelse kan nämnas att för 2007 inkom till Försäkringskassan för kvinnor 11 891 och för män 17 859 anmälningar om olycksfall i arbetet som medfört frånvaro under minst en dag och som drabbat arbetstagare och egenföretagare.

Sverige har betydligt lägre relativa frekvenser avseende anmälda olycksfall i arbetet⁸ än genomsnittet för de 15 länder som blev medlemmar i EU 1995 eller tidigare (EU-15). Under 2000-talet har frekvensen minskat för såväl EU-15 som för Sverige. För kvinnor inom EU-15 har det dock skett en mindre ökning mellan 2006 och 2007. I dagsläget finns ingen jämförbar statistik från Eurostat efter 2007.

Antal arbetsolyckor per 100 000 sysselsatta. EU-15 och enbart Sverige. Totalt för 9 gemensamma branscher

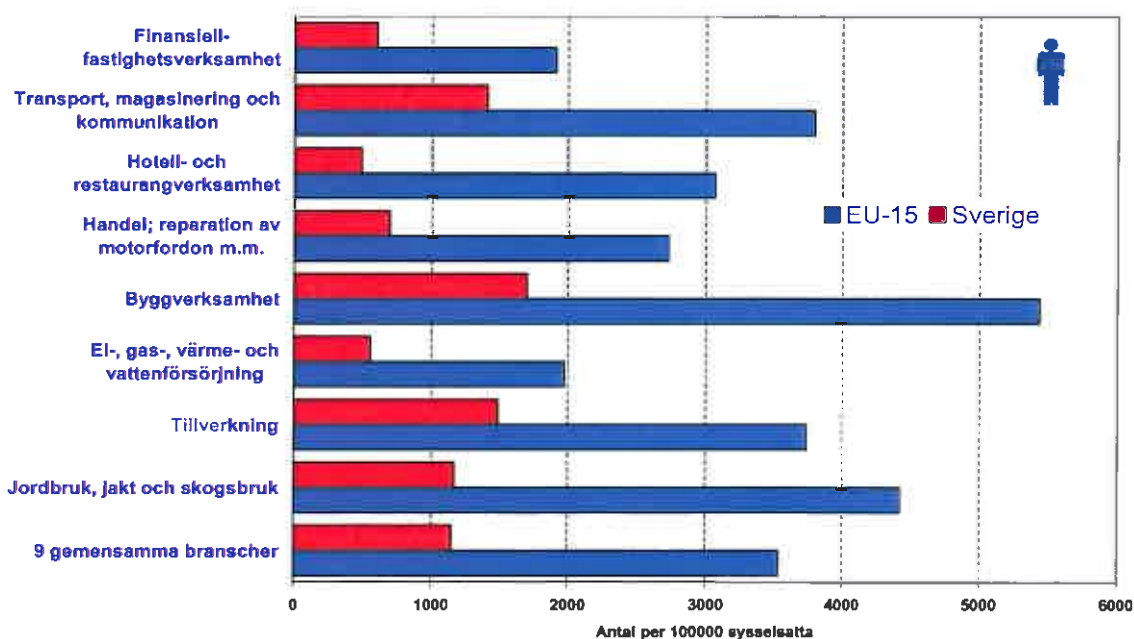
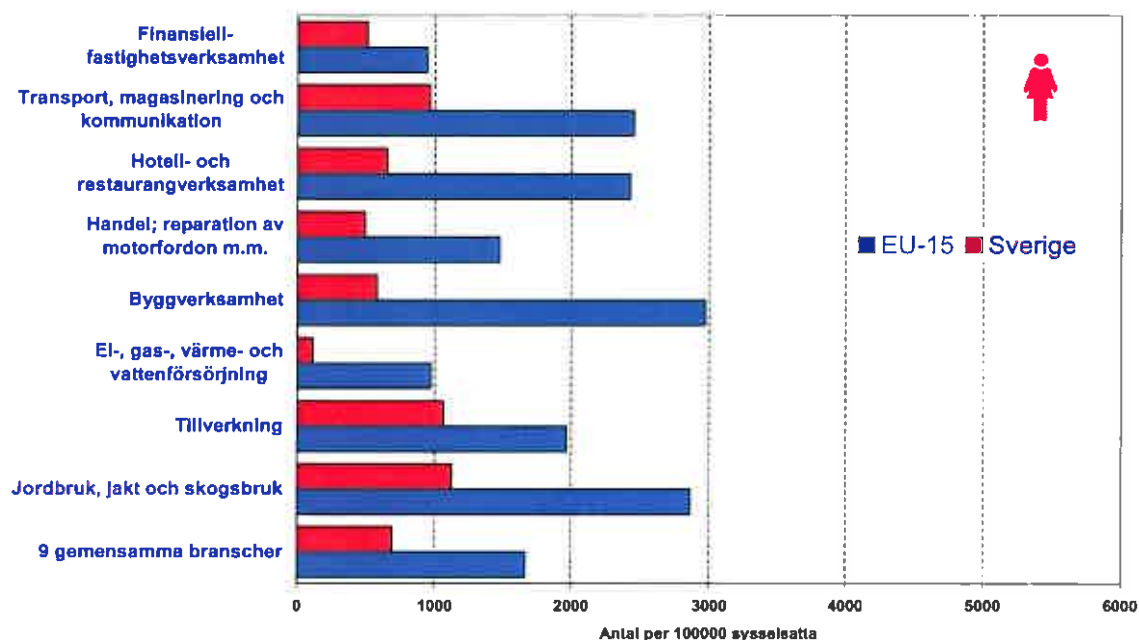

Källa: Eurostat

⁸ Olycksfall med mer än tre sjukdagar. För Sverige bygger uppgifterna på anmälningar till Försäkringskassan.

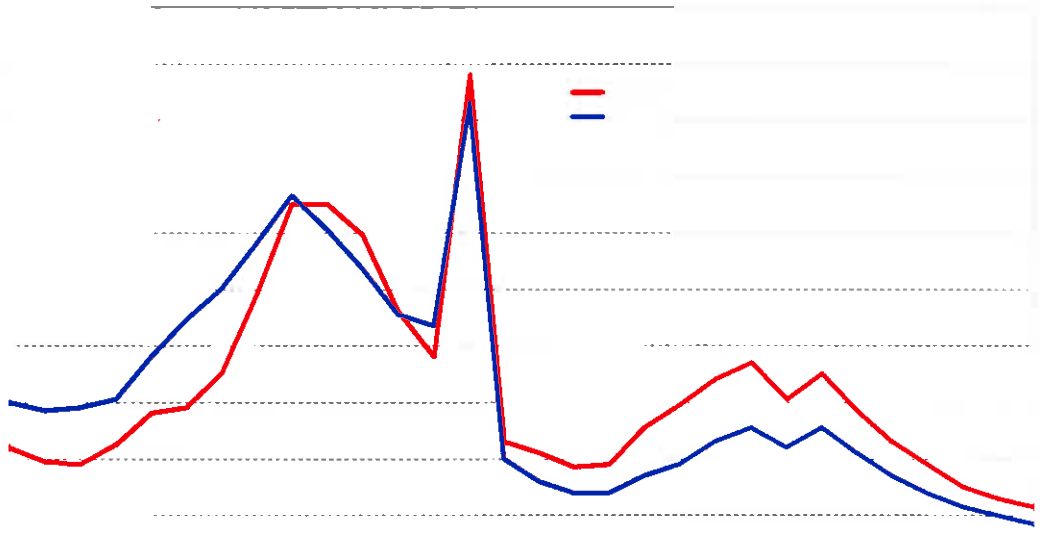
Sverige har lägre relativa frekvenser än EU-15 för alla nio branscher som jämförts. Särskilt stora skillnad är det inom hotell och restauranger. I den branschen har EU-15 för män och kvinnor sammantaget nästan fem gånger så hög frekvens som det är i Sverige. Statistiken mellan olika EU-länder är jämförbar i den meningen att talen är uppräknade utifrån en uppskattad underrapportering i respektive land och bransch.

Antal arbetsolyckor per 100 000 sysselsatta per bransch⁹ år 2007. EU-15 och enbart Sverige.

Källa: Eurostat

⁹ I diagrammen är branscherna Finansiell verksamhet och Fastighetsverksamhet sammanslagna

Antalet anmälda arbetssjukdomar har minskat per 1000 förvärvsarbetande från 13 i slutet av 80-talet till 2 i dagsläget. Sedan 2003 har det skett en drastisk nedgång i antalet anmälda arbetssjukdomar. Mellan 2003 och 2009 var nedgången i anmälningarna ca 65 procent för både män och kvinnor. Under denna period finns inga förändringar i sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna som i väsentlig grad kan förväntas påverka anmälningsbenägenheten, vilket skulle tala för att det faktiskt är färre personer som drabbas av arbetsrelaterad ohälsa. Ett visst stöd för ett sådan hypotes får man genom att följa utvecklingen i besvärsundersökningarna beträffande besvär som orsakats av andra orsaker än olycksfall, där andelen mellan 2003 och 2008 för kvinnor minskat från 29,6 till 21,9 procent. För män minskade andelen från 22,3 till 16,3 procent. För såväl män som kvinnor är det fysisk belastning samt stress och andra psykiska orsaker som dominerar då det gäller uppgivna arbetsorsakade besvär och för båda dessa typer av besvär har minskningarna varit stora mellan 2003 till 2008.

De minskningar man ser i studierna av arbetsorsakade besvär är dock inte alls på samma nivå som den man ser för anmälda arbetsskador. En rimlig tolkning måste ändå vara att benägenheten att anmäla arbetsskador i viss mån minskat och därmed haft betydelse för den utveckling man kan se i arbetsskadestatistiken. Att förklara förändringar i anmälningsbeteende är inte enkelt. Vad som kan ha påverkat anmälningsfrekvensen är en ökad medvetenhet om att en anmälan oftast inte leder till någon ekonomisk kompensation utöver den man redan kan få via den ordinarie sjukförsäkringen. Att det finns en lagstadgad skyldighet att anmäla arbetsskador räcker då inte för att upprätthålla en hög anmälningsbenägenhet.

I besvärsundersökningarna ställs frågan om det gjorts en särskild arbetsskadeanmälan till Försäkringskassan med anledning av besvären som uppgivits. I de senaste fyra undersökningarna (2004-2006, 2008) var det i genomsnitt 24 procent av männen och 20 procent av kvinnor om uppgav att det gjorts en arbetsskadeanmälan då det gäller besvär av andra orsaker än olyckor och det finns en tendens till en viss nedgång i anmälningsgraden sedan 2003. Att det finns skillnader i nivåerna mellan arbetsskadestatistiken och besvärsundersökningarna kan till stor del förklaras av mätmetoden. Arbetsskadestatistiken omfattar huvudsakligen nytillkomna skadefall under ett år medan besvärsundersökningen mäter både nytillkomna fall under året och sådana som uppstått tidigare.

I AFA försäkringsstatistik över godkända arbetssjukdomar kan man se en ännu kraftigare minskning än i den statistik som bygger på arbetsskadeanmälningar till försäkringskassan. På tio år (1998-2007) har antalet fall minskat från 4497 till 347. Siffran för 2007 inte fullständig då det tillkommer ytterligare fall, men ändå kan man konstatera att även AFA- statistiken visar att antalet arbetssjukdomar minskar kraftigt.

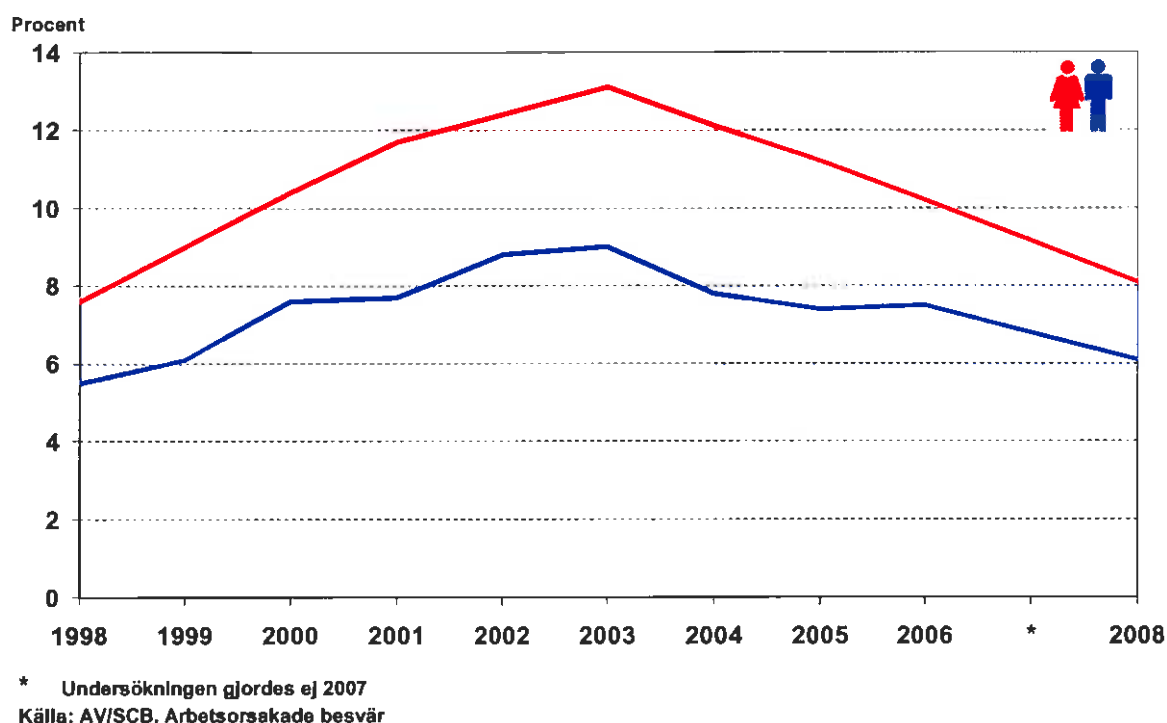
Ingen statistik redovisas av Eurostat på nationell nivå. Skälet till detta är att uppgifterna mellan länderna inte är jämförbara, på grund av stora skillnader i lagstiftning och praxis för godkännande av arbetssjukdomar.

4. Andel av sjukfrånvaro som uppges bero på arbetsorsakade besvär

Under den vecka som telefonintervjuerna till besvärundersökningen 2003 gjordes var det nära en tiondel av de tillfrågade kvinnorna som uppgav att de varit frånvarande från arbetet på grund av arbetsorsakade besvär och bland män var motsvarande andel drygt 5 procent. Vid undersökningen 2008 hade andelen för kvinnorna sjunkit till 7,4 procent medan andelen för männen var i stort sett oförändrad.

Andelen som varit sjukskrivna på grund av arbetsorsakade besvär hade en topp 2003, men sedan har det skett en betydande nedgång. Man kan här jämföra med den betydande minskning av ohälsotalet¹⁰ som också skett sedan en topp år 2003 (i genomsnitt 43,2 dagar) till i genomsnitt 32,8 dagar under 2009. Överensstämmelsen gällande utvecklingen med arbetsskadestatistiken och besvärstatistiken är således slående.

Sjukskriven p g a arbetsorsakade besvär någon gång under de senaste 12 månaderna. Andel av sysselsatta. 1995-2008

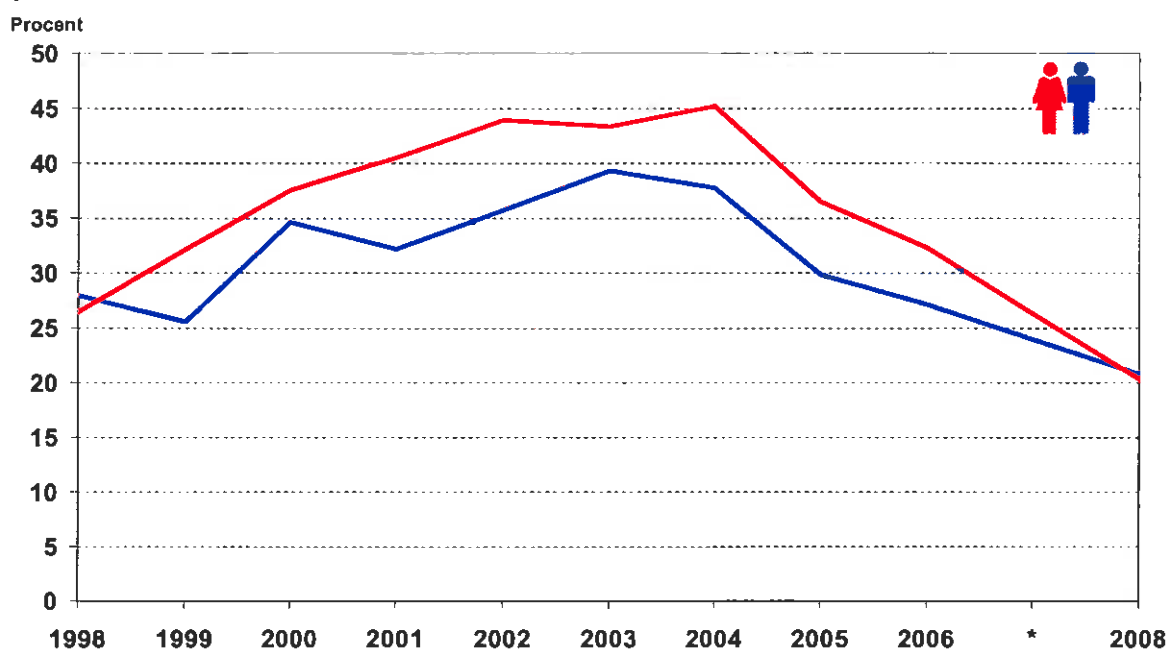

Andelen av sjukfrånvaron som beror på arbetsorsakade besvär ökade fram till mitten av 2000-talet. Därefter har utvecklingen de senaste åren uppvisat en snabbt nedåtgående tendens. Andelen under 2008 uppgick till cirka 20 procent, jämfört med nivåer uppgående till cirka 40 procent några år tidigare. Orsakerna bakom den nedåtgående utvecklingen är inte studerade. Samtidigt kan det konstateras att 24 procent av kvinnorna och 19 procent av männen haft besvär förorsakade av

¹⁰ Ohälsotalet redovisas av Försäkringskassan och avser antalet utbetalda nettodagar under en 12-månadersperiod med sjukpenning, rehabiliteringspenning samt sjuk- och aktivitetsersättning per person mellan 16 och 64 år

arbetslivet. Järvholm¹¹ har uppskattat att cirka 300 000 individer varit sjukfrånvarande på grund av upplevda besvär orsakade av arbetslivsrelaterade orsaker, varav hälften varit borta från arbetet mer än fem veckor. Stress och fysisk belastning dominerar bland angivna orsaker. Kvinnor uppger dessa besvär i högre utsträckning än män, men med en minskade omfattning för båda könen.

Andel av sjukfrånvaro som anges bero på arbetsorsakade besvär.** Sysselsatta. 1998-2008

* Undersökningen gjordes ej 2007 ** Gäller sjukfrånvaro under veckan då intervjuerna gjordes.
Källa: AV/SCB, Arbetsorsakade besvär

5. Övriga kommentarer

Generellt sett har Sverige en god tradition då det gäller arbetsmiljöarbete. Såväl dödsolyckor som andra olycksfall i arbetet är mindre frekventa i Sverige jämfört med andra europeiska länder. Bengt Järvholm¹² har emellertid konstaterat att det finns stora skillnader i Sverige, då arbetsförhållandena skiljer sig åt i olika delar av arbetslivet och i olika delar av landet.

Arbetsmiljöförhållandena skiljer sig betydligt mellan olika yrken och kön. Dessutom uppvisar olika mätningar stora skillnader. Detta har illustrerats av Järvholm¹³ med exemplet fysisk belastning. Arbets-skador beroende på fysisk belastning drabbar i nuläget cirka 14 000 personer (0,3 procent av de yrkesverksamma). Besvär förorsakade av påfrestande arbetsställningar omfattar cirka 400 000 individer, medan motsvarande siffra för de som har påfrestande arbetsställningar uppgår till cirka 1,3 miljoner individer, vilket motsvarar över en tredjedel av den yrkesverksamma befolkningen

¹¹ FAS 2009: Svensk arbetslivsforskning – en resurs för välfärd, hälsa och tillväxt (2009) Bengt Järvholm m.fl.

¹² FAS 2009

¹³ FAS 2009

Uppgifter om förlorade år i arbetet¹⁴ uppvisar stora skillnader mellan yrkesgrupper. Servicearbetare, fabriksarbetare (båda könen) uppvisar 8-12 förlorade år i arbetslivet, medan högre tjänstemannayrken uppvisar siffror motsvarande 1-2 förlorade år i arbetslivet. I en studie från Finland uppskattades att fyra procent av dödligheten kunde hänföras till arbetsmiljörelaterade faktorer, i första hand kemikalier, rök och damm.¹⁵ AFA försäkrings detaljerade statistik påvisar att sjukdomar i rörelseorganen är vanliga på grund av arbetsmiljöbrister. Samtidigt rapporteras psykiska besvär i högre grad från offentlig sektor. Dessutom uppvisas stora skillnader mellan män och kvinnors sjukskrivningsmönster.¹⁶

Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro har minskat något under senare år. Utvecklingen för antalet dödsolyckor i arbetet är mer svårtydbar. De små talen medför en risk för slumpvariationer. Det som emellertid kan konstateras är tendensen att män i högre grad än kvinnor drabbas av dödsolyckor liksom att sådana olyckor också är koncentrerade till vissa branscher. Dödsolyckorna utgör dock en mycket liten andel av det totala antalet arbetsolyckor.

Sammanfattningsvis har utvecklingen för de indikatorer som studerats varit nedåtgående, men det finns fler möjliga tolkningar av tillgänglig statistik rörande arbetsmiljön. Detta gäller oavsett om data bygger på inkommande anmälningar eller enkätfrågor. Dessutom har dödsolyckorna under det senaste året uppvisat en minskning. Däremot är det inte berättigat att hävda att arbetsmiljöproblemen har minskat i alla sektorer. Inom exempelvis det psykosociala området finns det anledning att närmare följa utvecklingen den närmaste tiden, t.ex. då det gäller hot och våld bland kvinnor inom omsorgsyrken.

Antalet anmälningar av arbetssjukdomar har minskat drastiskt. Det finns sannolikt flera olika förklaringar till nedgången. En orsak skulle kunna vara att anmälningsbenägenheten har sjunkit överlag då någon ekonomisk kompensation oftast inte är aktuell. Men för att bättre kunna säkerställa omfattningen av underrapporteringen samt orsakerna till att färre anmälningar görs krävs mer omfattande utredningar.

¹⁴ FAS 2009

¹⁵ I detta sammanhang kan även nämnas Socialstyrelsens bedömning att arbetslivets utveckling sedan 1980-talet har haft betydelse för ungdomars ökande psykiska ohälsa (FAS 2009), s 16.

¹⁶ FAS 2009, bilaga 3, s 67

Redovisning av arbetsmiljöindikatorer

Inledning

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2009 ska Arbetsmiljöverket senast den 3 maj 2010 redovisa och analysera utvecklingen med avseende på följande arbetsmiljöindikatorer;

- Antal dödsolyckor i arbetet
- Antal anmälda arbetsolyckor
- Antal anmälda arbetssjukdomar
- Andel av sjukfrånvaro som uppges bero på arbetsorsakade besvär

Samtliga indikatorer ska redovisas efter kön.

Denna rapport till regeringen har tagits fram av en analysgrupp inom Arbetsmiljöverkets statistikenhet.

De tre första indikatorerna bygger på statistik över anmälningar om arbetsskador som gjorts till Försäkringskassan och som ingår i Arbetsmiljöverkets informationssystem om arbetsskador (ISA).¹ Den fjärde indikatorn grundas på studierna av arbetsorsakade besvär som genomförs av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Arbetsmiljöverket. Dessa studier är ett tillägg till Arbetskraftsundersökningarna (AKU) och är urvalsundersökningar.

Indikatorerna har i tillämpliga fall jämförts med statistik från AFA Försäkrings skaderegister vilket bygger på inrapporterade och godkända ärenden. Den senaste statistikrapporten från AFA Försäkring omfattar arbetsskador till och med 2007.²

Den svenska utvecklingen inom arbetsskadeområdet har även jämförts med data för övriga Europa via statistik för arbetsolyckor från Eurostat.

¹ Den officiella arbetsskadestatistiken baseras på de arbetsskadeanmälningar som registreras i informationssystemet om arbetsskador (ISA). Statistiken bygger på lagen om arbetsskadeförsäkring och lagen om statligt personskadeskydd

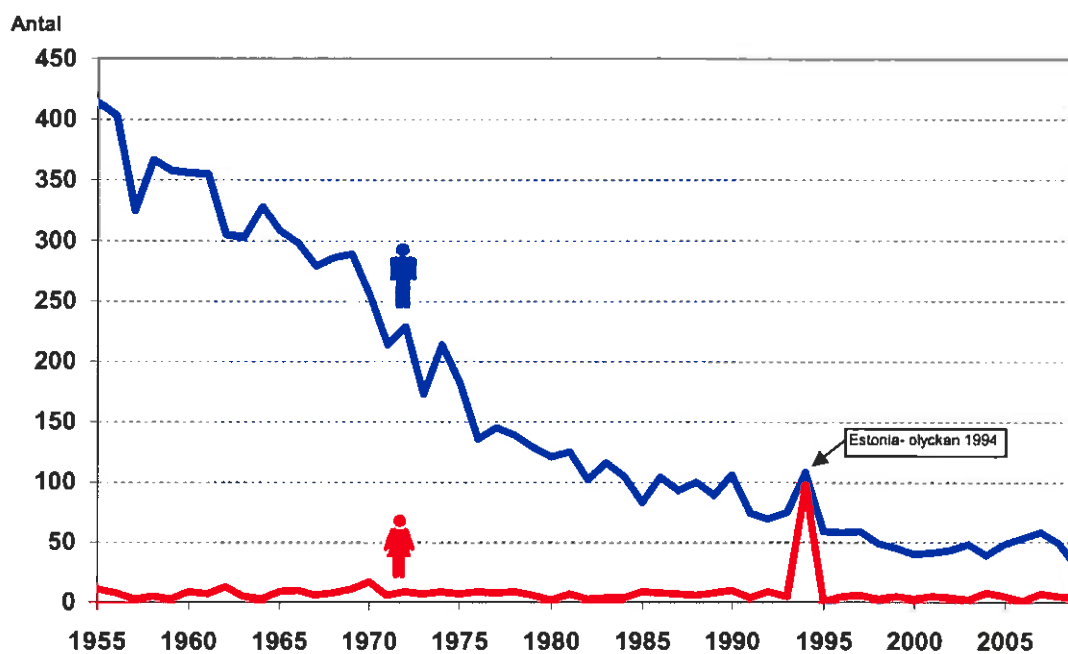
² AFA Försäkring. Allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro. 2009

1. Antal dödsolyckor i arbetet

Fram till år 2001 minskade antalet dödsolyckor i arbetet. Därefter bröts denna tendens och dödsolyckorna ökade sedan något fram till 2007, då antalet dödsolyckor bland förvärvsarbetande, dvs. för både anställda och egenföretagare, uppgick till 75.

Under 2009 förolyckades 34 anställda, vilket är den lägsta siffran under den aktuella mätperioden.

Dödsolyckor i arbetet 1955-2009. Anställda

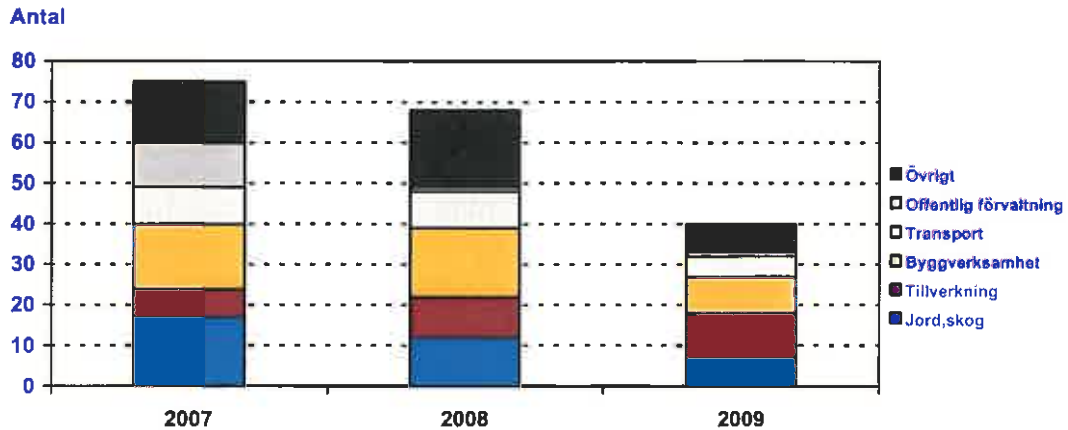
Källa: AV/ISA, RFV

Antalet dödsolyckor bland egenföretagare varierar kraftigt mellan olika år, men har liksom för arbetstagare en tydligt nedåtgående trend. Under 1980- talet förolyckades i genomsnitt 28 egenföretagare per år i arbetsolyckor och under 1990- talet var genomsnittet 23. För åren 2000- 2009 var medeltalet 13. År 2009 förolyckades endast 6 egenföretagare.

De som omkommit i arbetsolyckor har i första hand varit verksamma inom tillverkningsindustri, byggverksamhet, jord- och skogsbruk samt transportrelaterade arbeten. Inom tillverkningsindustrin har antalet dödsolyckor ökat från 7 till 11 de senaste tre åren. När det gäller enbart egenföretagare är det i hög grad jord- och skogsbruk som drabbats.

När det gäller kvinnor är antalet dödsfall, i synnerhet fördelat på år och bransch, så litet att det inte ger någon adekvat information.

Antal dödsolyckor i arbetet 2007-2009 fördelat på näringsgren. Förvärvsarbetande

Källa: AV/ISA

På längre sikt har antalet dödsolyckor minskat kraftigt. Under 1980- talet förolyckades i genomsnitt 138 personer per år, jämfört med 61 personer under 2000- talet. Under denna period har antalet sysselsatta legat på ungefär samma nivå. Även inom olika branscher har det skett stora minskningar av dödsolyckorna. För vissa branscher kan minskningen av dödsolyckorna delvis bero på att antalet sysselsatta minskat, t.ex. inom tillverkningsindustrin. Inom byggverksamhet har dock dödsolyckorna minskat, trots att antalet sysselsatta legat på ungefär samma nivå.

Genomsnittligt antal dödsolyckor per år. Arbetstagare och egenföretagare

Näringsgren	1980- tal	1990- tal	2000- tal
Jord och skog	24	20	12
Tillverkning	31	16	9
Byggverksamhet	19	15	12
Transport, kommunikation	26	16	11
Totalt	138	95	61

Personer vilka tillfälligt utför arbete i Sverige med en utländsk arbetsgivare anses ha ökat under senare år. Det finns ingen tillförlitlig statistik över skador totalt bland dessa grupper då de inte omfattas av den svenska arbetsskadeförsäkringen. Kunskaperna om antalet dödsolyckorna för denna grupp är däremot tämligen god. Åren 2007-2009 var det sammanlagt 16 dödsolyckor som kom till Arbetsmiljöverkets kännedom bland personer verksamma i Sverige vilka var anställda inom utländska företag. Exempel på sådana olyckor är fartygsolyckor i svenska hamnar och byggolyckor.

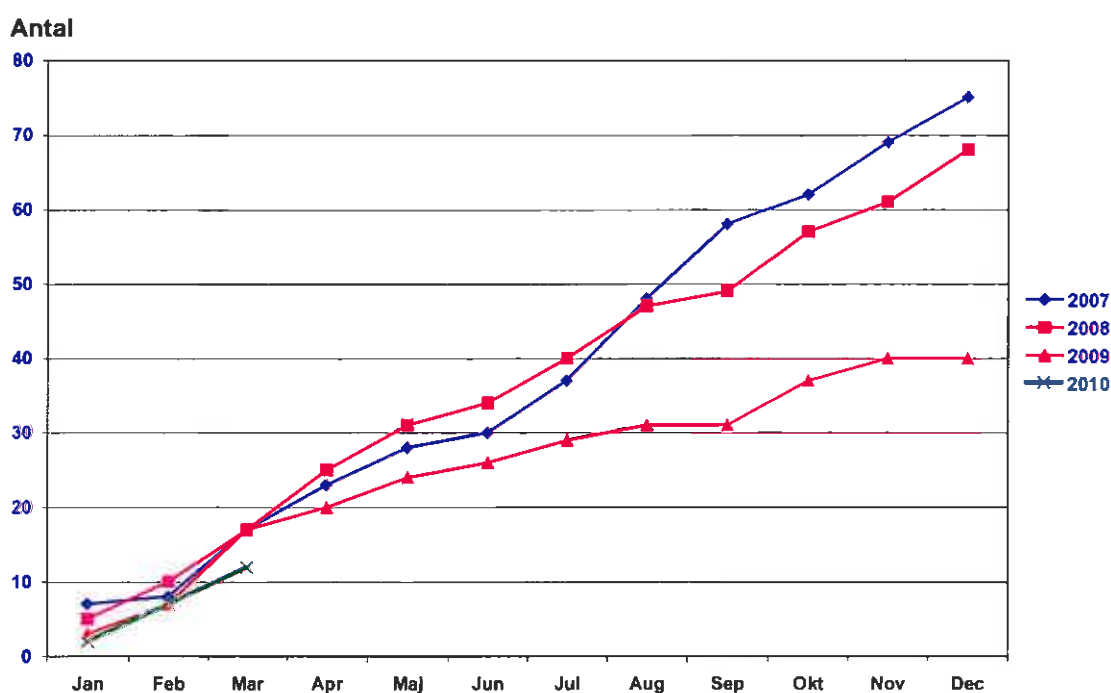
Då dödsolyckorna i arbetet är förhållandevis få kan slumpmässiga variationer påverka den årliga utvecklingen. Under första halvåret 2008 fanns en klar antydning om ett trendbrott då antalet dödsolyckor ökade kraftigt. Detta ledde till att en särskild utredning genomfördes av Arbetsmiljöverket. Under senare delen av 2008 sjönk dock antalet kraftigt, vilket innebar att helårsdata avseende

dödolyckorna för detta år blev lägre än jämfört med 2007. Det är svårt att säga om uppgången under första halvåret var av mer slumpmässig karaktär, eller om exempelvis en stor uppmärksamhet i medierna medförde att en negativ utveckling kunde brytas.

Hittills under 2010 ligger antalet dödsolyckor på en något lägre nivå jämfört med motsvarande tidpunkt 2008 och 2009. Kortsiktiga trender är ofta svårtolkade, exempelvis om man finner en mindre ökning (eller minskning) från ett år till ett annat. Det är ändå viktigt att ständigt följa utvecklingen av antalet dödsolyckor, för att i ett tidigt skede kunna upptäcka eventuella förändringar i riskbilden.

På grund av få dödsolyckor bland kvinnor är könsuppdelad månadsvis statistik gällande dödsolyckor inte särskild meningsfull.

Inträffade dödsolyckor i arbetet per månad (ackumulerat) 2007-2010. Förvärvsarbetande

Källa: AV/ISA

AFA- statistiken³ redovisar färre dödsolyckor än statistiken från Arbetsmiljöverket, då statistiken från AFA endast omfattar anmälda och godkända skadefall. För dödsolyckorna tillför därför inte AFA- statistiken någon ytterligare kunskap.

Sverige har i ett internationellt perspektiv förhållandevis få dödsolyckor enligt statistik över dödsolyckor från Eurostat, som omfattar 9 EU- gemensamma

³ AFA Försäkring. Allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro. 2009

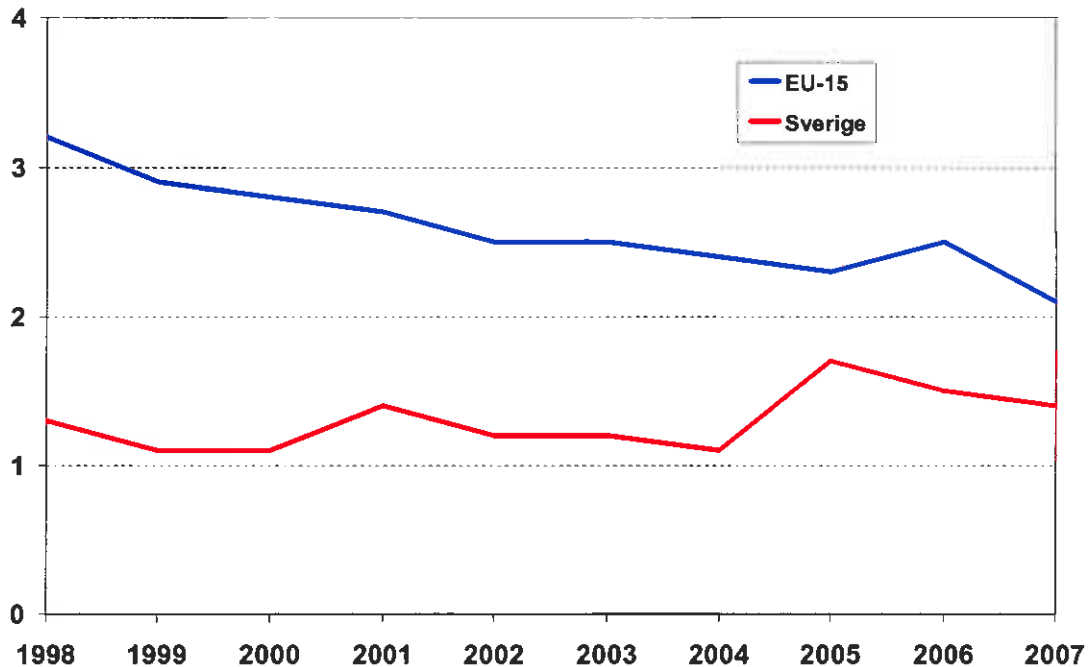
branscher.⁴ Under perioden 1998-2007 närmar sig EU-15 den svenska nivån.⁵ Som konstaterades ovan har dödsolyckorna i Sverige minskat betydligt efter 2007 och det blir intressant att se om samma positiva utveckling råder även inom övriga EU. I dagsläget finns ingen jämförbar statistik från Eurostat efter 2007.

Med tanke på de få dödsolyckor som drabbar kvinnor i Sverige är det inte meningsfullt att jämföra Sverige med övriga EU- länder fördelat efter kön.

Antal arbetsolyckor med dödlig utgång per 100 000 sysselsatta. EU-15 (15 länder) och enbart Sverige.

Totalt för 9 gemensamma branscher, ej vägtrafikolyckor/fordonsolyckor.

Antal per 100 000 sysselsatta

Källa: Eurostat

2. Antal anmälda arbetsolyckor

Sett över en längre tidsperiod har stora förändringar skett beträffande anmälda arbetsolyckor. Olyckor med frånvaro har minskat kraftig, samtidigt som olycksfall utan frånvaro ökat och fortsätter att ligga kvar på höga nivåer. Mellan 1988 och 1993 mer än halverades den relativa frekvensen för arbetsolyckor med frånvaro. Den minskning som inleddes under den högkonjunkturen som pågick fram till slutet av 1980-talet accelererade när konjunkturen sedan föll.

Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro som anmälts till Försäkringskassan och som ingår i Arbetsmiljöverkets informationssystem ISA, har minskat under senare år. Sedan 2005 har arbetsolyckor med sjukfrånvaro minskat med ungefär en fjärdedel för män och en femtedel för kvinnor. Anmälda olyckor utan sjukfrånvaro ligger dock kvar på en hög nivå och för kvinnor ökade dessa olyckor 2009, till skillnad från de andra nedåtgående kurvorna.

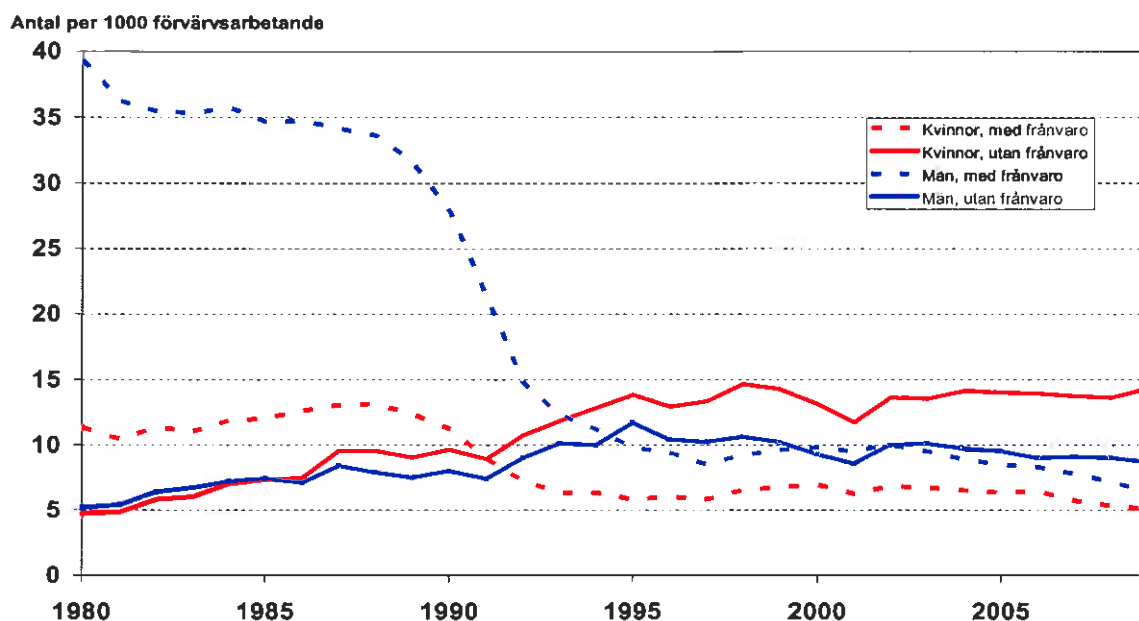
⁴ Jordbruk, jakt, skogsbruk; Tillverkningsindustri; Elektricitet, gas, vatten; Byggverksamhet; Parti- och detaljhandel; Hotell och restauranger; Transport och magasinering; Finansiell verksamhet; Fastighetsskötsel, uthyrnings- och företagstjänster

⁵ Länder som blev medlemmar 1995 eller tidigare

När det gäller kvinnor så har halkningar och andra fall varit den vanligaste orsaken till olyckor med frånvaro, medan det för män varit olyckor på grund av förlorad kontroll över exempelvis maskiner, verktyg och fordon. Förändringar i sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna i början av 1990- talet har med stor sannolikhet bidragit till att anmälningarna av arbetsskador med frånvaro minskat.⁶

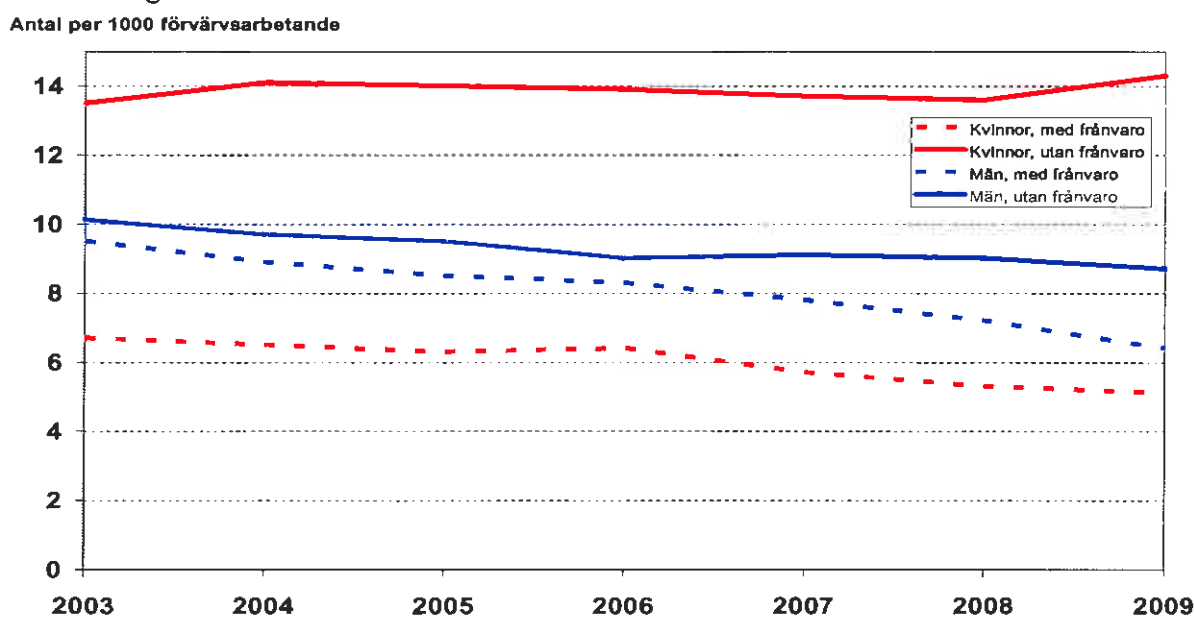
Anmälda arbetsolyckor per 1000 förvärvsarbetande 1980/2003-2009.

a) Utveckling 1980-2009

Källa: AV/ISA, SCB/AKU

b) Utveckling 2003-2009

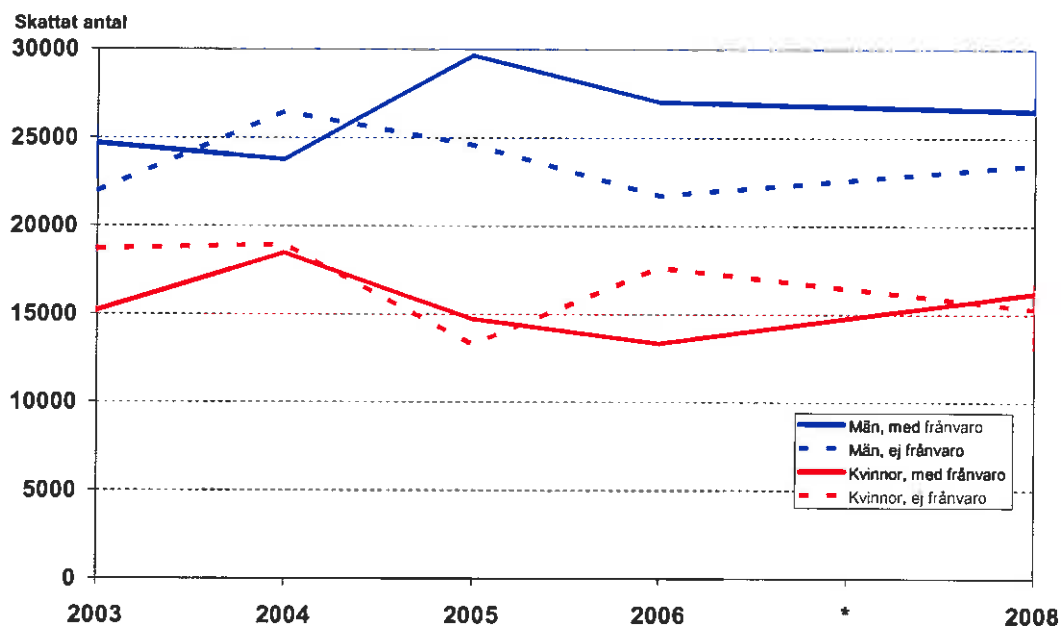
Källa: AV/ISA, SCB/AKU

⁶ Exempelvis införande av sjuklöneperiod, karenssdag och ny arbetsskadeförsäkring

Enligt preliminära data för första kvartalet 2010 finns en tendens att olyckor med frånvaro ökar något jämfört med första kvartalet 2009. Det är i dagsläget för tidigt att säga om ökningen gäller vissa branscher och någon viss typ av olyckor.

I studierna av arbetsorsakade besvär som SCB tidigare årligen (numera vartannat år) har genomfört på uppdrag av Arbetsmiljöverket ställs frågor i en telefonintervju om besvär under senaste 12- månadersperioden som ansetts bero på arbetet. Besvär som efterfrågas är sådana som gjort det svårt att arbeta eller att utföra det dagliga hemarbetet. Med ledning av resultaten från studierna av arbetsorsakade besvär kan man uppskatta att under senare år har drygt 25 000 män och ca 15 000 kvinnor varit sjukskrivna av besvär som har sin grund i arbetsolyckor⁷. Antalet har varierat något över åren, men ligger inom den statistiska felmarginalen. Besvärstudier ger dock ingen anledning anta att det skett någon större förändring beträffande olyckor med frånvaro under de senaste åren.

Arbetsorsakade besvär. Skattat antal orsakad av arbetsolycka 2003-2006, 2008*

* Undersökningen gjordes ej 2007
 Källa: AV/SCB, Arbetsorsakade besvär

Som framgår av diagrammen på föregående sida är det betydligt fler som anmält en arbetsolycka utan frånvaro än med frånvaro och detta är särskilt tydligt för kvinnorna. Viktigt att notera är att det i besvärundersökningarna är ungefär lika många som anmält en arbetsolycka med frånvaro som utan frånvaro. För kvinnorna var det för år 2007 dubbelt så många som anmält en olycka utan frånvaro jämfört med motsvarande skattade tal från besvärundersökningen 2008. Huvudförklaringen till denna skillnad kan vara att besvärundersökningen endast efterfrågar besvär som haft betydelse för möjligheter att utföra sitt arbete eller hemarbete.

⁷ Endast besvär där olycksfallet enligt uppgift inträffat den senaste 12- månadersperioden ingår.

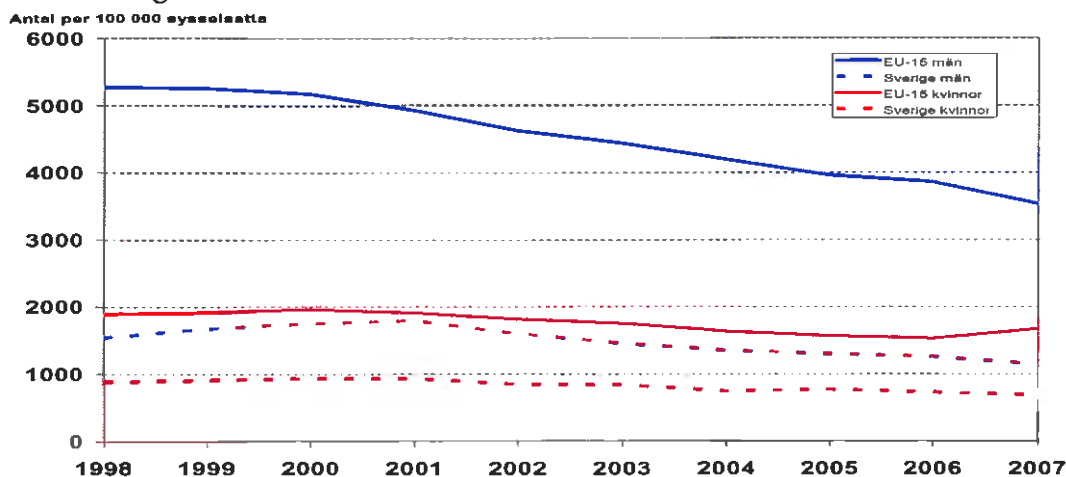
Jämförelsen mellan arbetsskadestatistiken och studierna av arbetsorsakade besvär kompliceras av att mätmetoderna är olika, dvs. att fylla i ett särskilt anmälningsskema som ska skickas in jämfört med att svara på frågor i en telefonintervju. Denna skillnad i mätmetod torde vara en viktig förklaring till att besvärsundersökningarna ger högre nivåer än arbetsskadestatistiken.

I besvärsundersökningarna ställs frågan om det gjorts en särskild arbetsskadeanmälan till Försäkringskassan med anledning av besvären som uppgivits. I de senaste fyra undersökningarna (2004-2006, 2008) är det i genomsnitt drygt 65 procent för både män och kvinnor av de som uppgivit besvär med frånvaro på grund av olycksfall i arbetet som sagt att en anmälan gjorts. Besvär med längre frånvaro har en högre anmälingsgrad än de med kort frånvaro enligt besvärsundersökningarna. En jämförelse mellan undersökningarna 2004 och 2008 tyder inte på att anmälingsgraden förändrats nämnvärt.

AFA Försäkring säger i sin senaste rapport att risken att drabbas av allvarliga olycksfall i arbetet är oförändrad. AFA konstaterar vidare att skadefrekvensen på den svenska arbetsmarknaden är låg vid en internationell jämförelse. Slutsatserna som AFA drar bygger på deras sammanställning över godkända arbetsskador. Under perioden 1998-2007 har antalet godkända arbetsolyckor enligt AFA legat tämligen konstant. För 1998 redovisades bland kvinnor 9 151 och bland män 17 694 olycksfall i arbetet. Motsvarande siffror för 2007 var 10 552 respektive 17 072. Som jämförelse kan nämnas att för 2007 inkom till Försäkringskassan för kvinnor 11 891 och för män 17 859 anmälningar om olycksfall i arbetet som medfört frånvaro under minst en dag och som drabbat arbetstagare och egenföretagare.

Sverige har betydligt lägre relativa frekvenser avseende anmälda olycksfall i arbetet⁸ än genomsnittet för de 15 länder som blev medlemmar i EU 1995 eller tidigare (EU-15). Under 2000-talet har frekvensen minskat för såväl EU-15 som för Sverige. För kvinnor inom EU-15 har det dock skett en mindre ökning mellan 2006 och 2007. I dagsläget finns ingen jämförbar statistik från Eurostat efter 2007.

Antal arbetsolyckor per 100 000 sysselsatta. EU-15 och enbart Sverige. Totalt för 9 gemensamma branscher

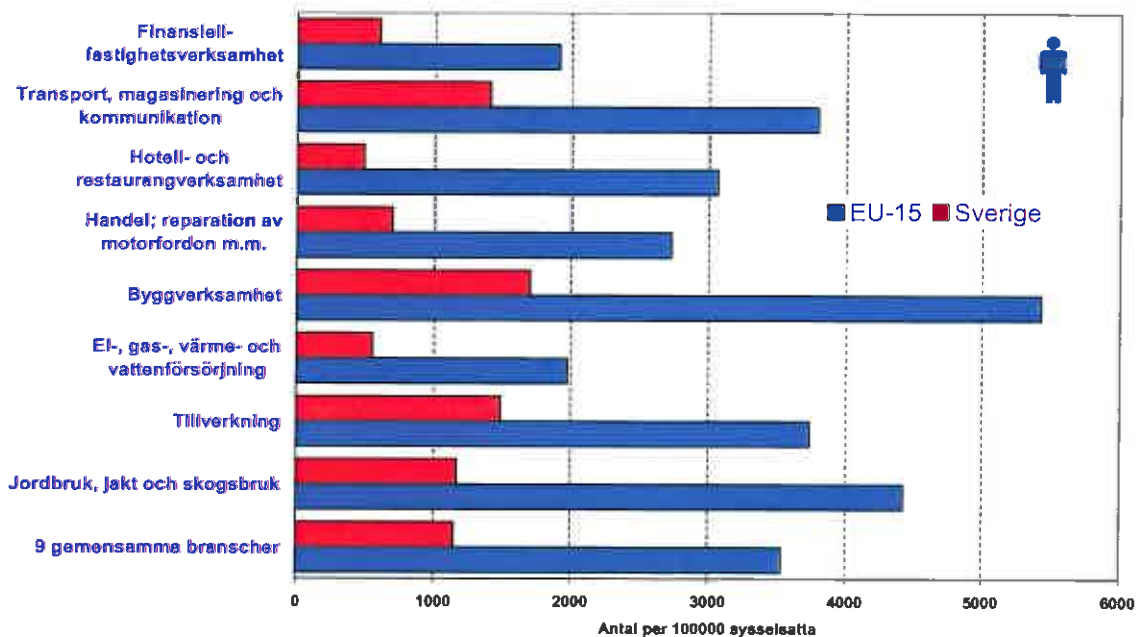
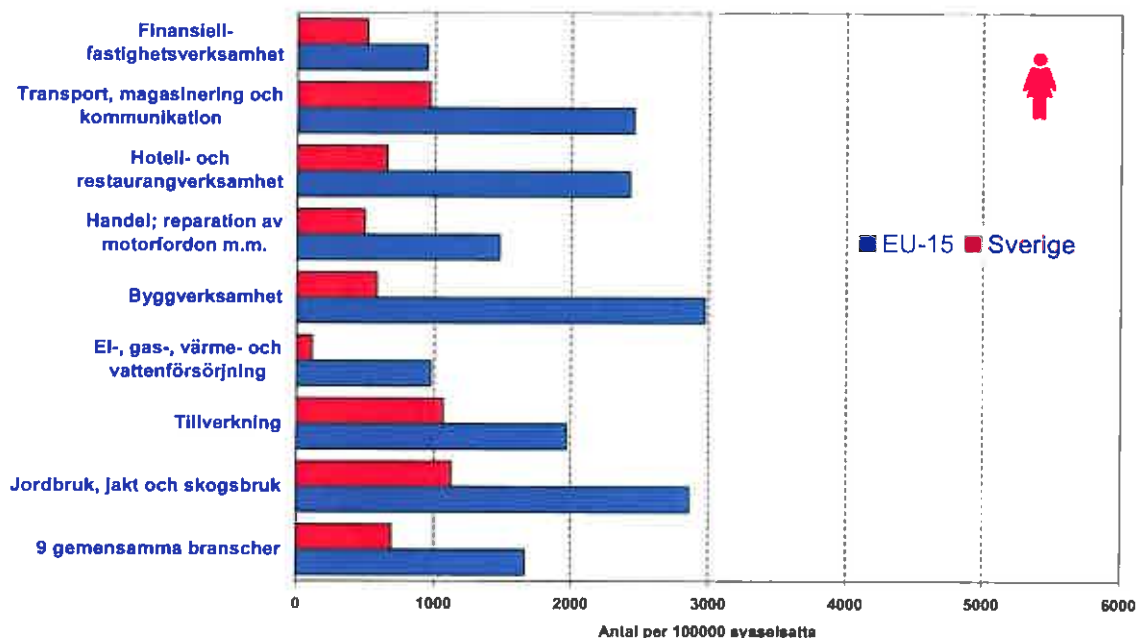

Källa: Eurostat

⁸ Olycksfall med mer än tre sjukdagar. För Sverige bygger uppgifterna på anmälningar till Försäkringskassan.

Sverige har lägre relativa frekvenser än EU-15 för alla nio branscher som jämförts. Särskilt stora skillnad är det inom hotell och restauranger. I den branschen har EU-15 för män och kvinnor sammantaget nästan fem gånger så hög frekvens som det är i Sverige. Statistiken mellan olika EU- länder är jämförbar i den meningen att talen är uppräknade utifrån en uppskattad underrapportering i respektive land och bransch.

Antal arbetsolyckor per 100 000 sysselsatta per bransch⁹ år 2007. EU-15 och enbart Sverige.

Källa: Eurostat

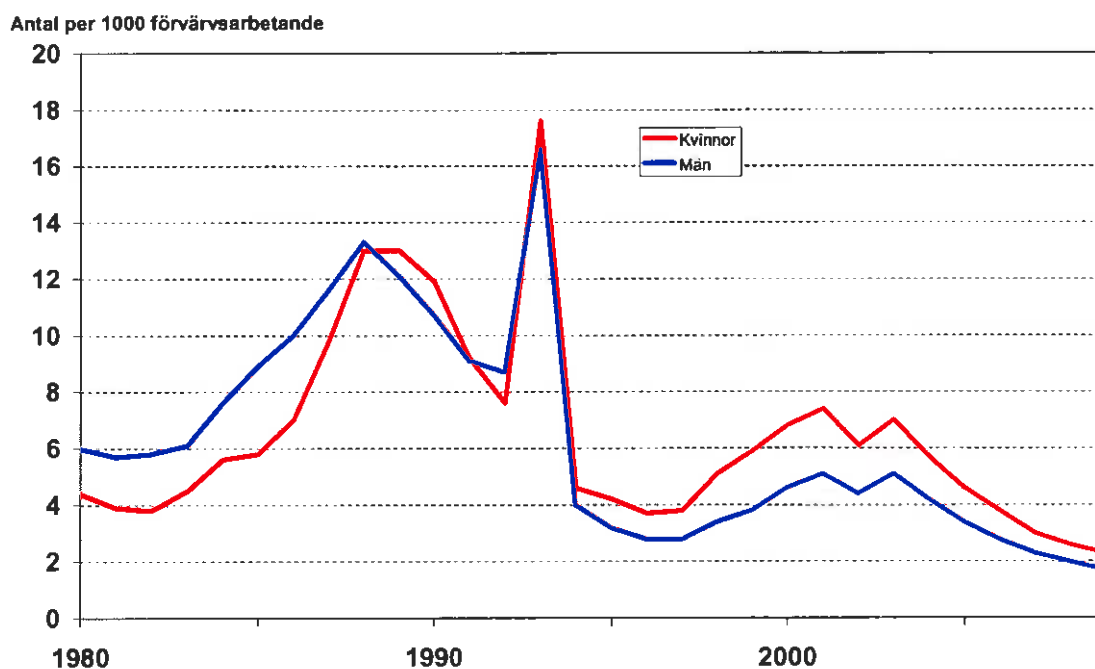
⁹ I diagrammen är branscherna Finansiell verksamhet och Fastighetsverksamhet sammanslagna

3. Antal anmälda arbetssjukdomar

Vid tolkningen av förändringen i antalet anmälda arbetssjukdomar bör man beakta att sådana vanligen inte uppstår omedelbart utan utvecklas en under längre tid när någon utsätts för skadlig inverkan från arbetsmiljön. Detta gäller både för skadlig inverkan i form av fysisk belastning och mental belastning. Hur lång tid som krävs för att utveckla en arbetssjukdom varierar och det är svårt att ange något mått på detta. I den mån utvecklingen av antalet anmälda arbetssjukdomar speglar förändringar i arbetsmiljön bör dessa förändringar i alla händelser föregå förändringarna i skade- och besvärspanoramata.

Enligt den svenska arbetsskadestatistiken som grundas på anmälningar till Försäkringskassan är den vanligaste arbetssjukdomen orsakad av belastningsfaktorer, vilka svarar för ungefär 50 procent av anmälningarna. Därefter följer organisatoriska och sociala faktorer motsvarande cirka 20 procent av anmälningarna. Sjukdomar av kemisk eller biologisk art svarar för drygt en tiondel av sjukdomarna som anmäls.

Anmälda arbetssjukdomar per 1000 förvärvsarbetande 1980-2008.

Anm. Uppgifterna för 2001 och 2002 är inte jämförbara med övriga år
Källa: AVISA, SCB/AKU

Antalet anmälda arbetssjukdomar har varierat kraftigt sedan 1980. Under 2009 inkom sammanlagt knappt 9 000 anmälningar. Förändrade regler inom sjuk- och arbetsskadeförsäkringen återspeglar sig i statistiken. Under senare hälften av 1980- talet blev allt fler anmälningar godkända och därmed berättigade till ekonomisk ersättning, vilket medförde att allt fler anmälningar inkom. Ett annat exempel på hur statistiken påverkats är de anmälningsskampanjer som bedrevs under 1993 inför en förestående förändring i arbetsskadeförsäkring och som innebar en fördubbling av antalet anmälda arbetssjukdomar 1993 jämfört med året innan.

Antalet anmälda arbetssjukdomar har minskat per 1000 förvärvsarbetande från 13 i slutet av 80-talet till 2 i dagsläget. Sedan 2003 har det skett en drastisk nedgång i antalet anmälda arbetssjukdomar. Mellan 2003 och 2009 var nedgången i anmälningarna ca 65 procent för både män och kvinnor. Under denna period finns inga förändringar i sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna som i väsentlig grad kan förväntas påverka anmälningsbenägenheten, vilket skulle tala för att det faktiskt är färre personer som drabbas av arbetsrelaterad ohälsa. Ett visst stöd för ett sådan hypotes får man genom att följa utvecklingen i besvärsundersökningarna beträffande besvär som orsakats av andra orsaker än olycksfall, där andelen mellan 2003 och 2008 för kvinnor minskat från 29,6 till 21,9 procent. För män minskade andelen från 22,3 till 16,3 procent. För såväl män som kvinnor är det fysisk belastning samt stress och andra psykiska orsaker som dominerar då det gäller uppgivna arbetsorsakade besvär och för båda dessa typer av besvär har minskningarna varit stora mellan 2003 till 2008.

De minskningar man ser i studierna av arbetsorsakade besvär är dock inte alls på samma nivå som den man ser för anmälda arbetsskador. En rimlig tolkning måste ändå vara att benägenheten att anmäla arbetsskador i viss mån minskat och därmed haft betydelse för den utveckling man kan se i arbetsskadestatistiken. Att förklara förändringar i anmälningsbeteende är inte enkelt. Vad som kan ha påverkat anmälningsfrekvensen är en ökad medvetenhet om att en anmälan oftast inte leder till någon ekonomisk kompensation utöver den man redan kan få via den ordinarie sjukförsäkringen. Att det finns en lagstadgad skyldighet att anmäla arbetsskador räcker då inte för att upprätthålla en hög anmälningsbenägenhet.

I besvärsundersökningarna ställs frågan om det gjorts en särskild arbetsskadeanmälan till Försäkringskassan med anledning av besvären som uppgivits. I de senaste fyra undersökningarna (2004-2006, 2008) var det i genomsnitt 24 procent av männen och 20 procent av kvinnor om uppgav att det gjorts en arbetsskadeanmälan då det gäller besvär av andra orsaker än olyckor och det finns en tendens till en viss nedgång i anmälningsgraden sedan 2003. Att det finns skillnader i nivåerna mellan arbetsskadestatistiken och besvärsundersökningarna kan till stor del förklaras av mätmetoden. Arbetsskadestatistiken omfattar huvudsakligen nytillkomna skadefall under ett år medan besvärsundersökningen mäter både nytillkomna fall under året och sådana som uppstått tidigare.

I AFA försäkringsstatistik över godkända arbetssjukdomar kan man se en ännu kraftigare minskning än i den statistik som bygger på arbetsskadeanmälningar till försäkringskassan. På tio år (1998-2007) har antalet fall minskat från 4497 till 347. Siffran för 2007 inte fullständig då det tillkommer ytterligare fall, men ändå kan man konstatera att även AFA- statistiken visar att antalet arbetssjukdomar minskar kraftigt.

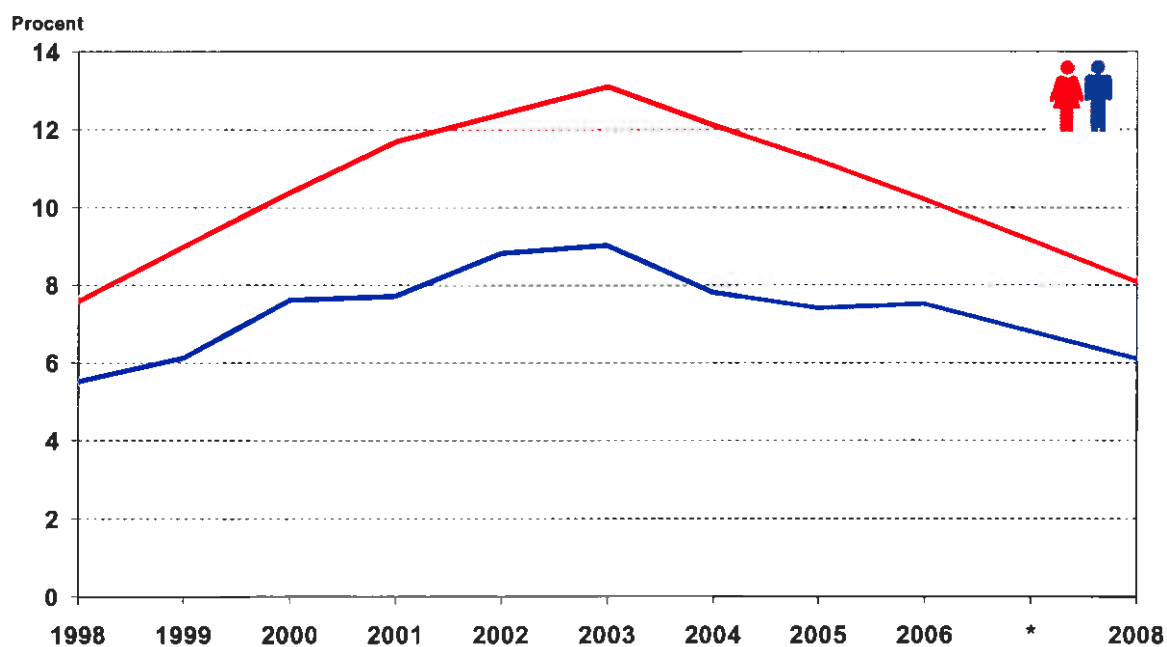
Ingen statistik redovisas av Eurostat på nationell nivå. Skälet till detta är att uppgifterna mellan länderna inte är jämförbara, på grund av stora skillnader i lagstiftning och praxis för godkännande av arbetssjukdomar.

4. Andel av sjukfrånvaro som uppges bero på arbetsorsakade besvär

Under den vecka som telefonintervjuerna till besvärundersökningen 2003 gjordes var det nära en tiondel av de tillfrågade kvinnorna som uppgav att de varit frånvarande från arbetet på grund av arbetsorsakade besvär och bland män var motsvarande andel drygt 5 procent. Vid undersökningen 2008 hade andelen för kvinnorna sjunkit till 7,4 procent medan andelen för männen var i stort sett oförändrad.

Andelen som varit sjukskrivna på grund av arbetsorsakade besvär hade en topp 2003, men sedan har det skett en betydande nedgång. Man kan här jämföra med den betydande minskning av ohälsotalet¹⁰ som också skett sedan en topp år 2003 (i genomsnitt 43,2 dagar) till i genomsnitt 32,8 dagar under 2009. Överensstämmelsen gällande utvecklingen med arbetsskadestatistiken och besvärstatistiken är således slående.

Sjukskriven p g a arbetsorsakade besvär någon gång under de senaste 12 månaderna. Andel av sysselsatta. 1995-2008

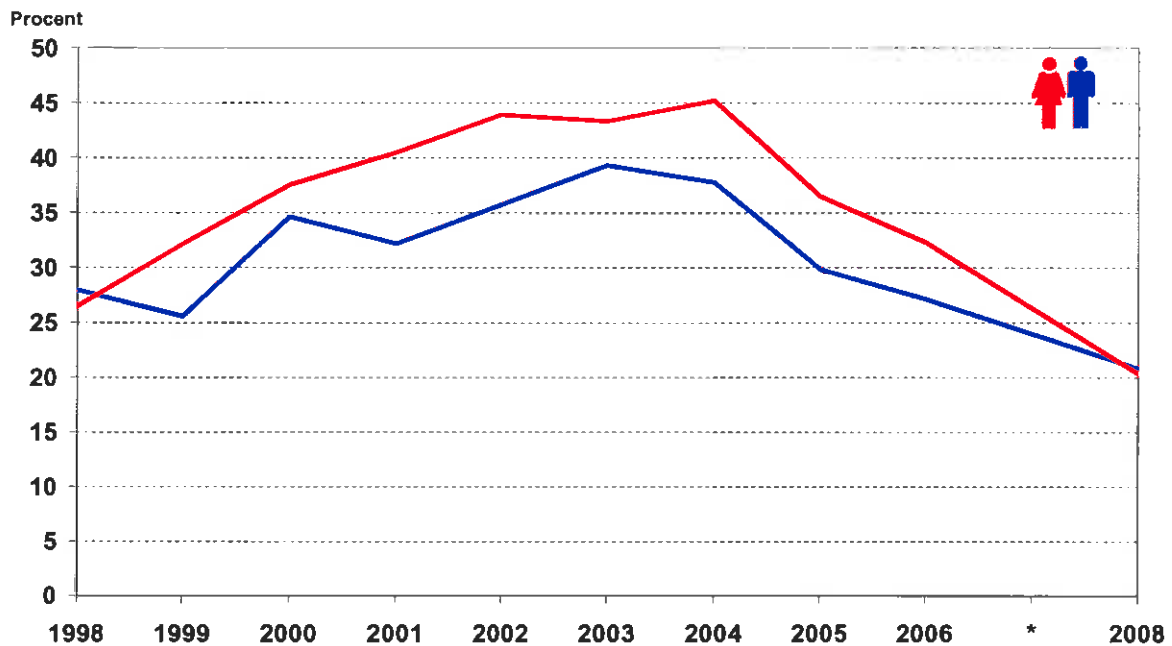
* Undersökningen gjordes ej 2007
Källa: AV/SCB, Arbetsorsakade besvär

Andelen av sjukfrånvaron som beror på arbetsorsakade besvär ökade fram till mitten av 2000-talet. Därefter har utvecklingen de senaste åren uppvisat en snabbt nedåtgående tendens. Andelen under 2008 uppgick till cirka 20 procent, jämfört med nivåer uppgående till cirka 40 procent några år tidigare. Orsakerna bakom den nedåtgående utvecklingen är inte studerade. Samtidigt kan det konstateras att 24 procent av kvinnorna och 19 procent av männen haft besvär förorsakade av

¹⁰ Ohälsotalet redovisas av Försäkringskassan och avser antalet utbetalda nettodagar under en 12-månadersperiod med sjukpenning, rehabiliteringspenning samt sjuk- och aktivitetsersättning per person mellan 16 och 64 år

arbetslivet. Järvholm¹¹ har uppskattat att cirka 300 000 individer varit sjukfrånvarande på grund av upplevda besvär orsakade av arbetslivsrelaterade orsaker, varav hälften varit borta från arbetet mer än fem veckor. Stress och fysisk belastning dominerar bland angivna orsaker. Kvinnor uppger dessa besvär i högre utsträckning än män, men med en minskade omfattning för båda könen.

Andel av sjukfrånvaro som anges bero på arbetsorsakade besvär.** Sysselsatta. 1998-2008

* Undersökningen gjordes ej 2007 ** Gäller sjukfrånvaro under veckan då intervjuerna gjordes.
Källa: AV/SCB, Arbetsorsakade besvär

5. Övriga kommentarer

Generellt sett har Sverige en god tradition då det gäller arbetsmiljöarbete. Såväl dödsolyckor som andra olycksfall i arbetet är mindre frekventa i Sverige jämfört med andra europeiska länder. Bengt Järvholm¹² har emellertid konstaterat att det finns stora skillnader i Sverige, då arbetsförhållandena skiljer sig åt i olika delar av arbetslivet och i olika delar av landet.

Arbetsmiljöförhållandena skiljer sig betydligt mellan olika yrken och kön. Dessutom uppvisar olika mätningar stora skillnader. Detta har illustrerats av Järvholm¹³ med exemplet fysisk belastning. Arbets-skador beroende på fysisk belastning drabbar i nuläget cirka 14 000 personer (0,3 procent av de yrkesverksamma). Besvär förorsakade av påfrestande arbetsställningar omfattar cirka 400 000 individer, medan motsvarande siffra för de som har påfrestande arbetsställningar uppgår till cirka 1,3 miljoner individer, vilket motsvarar över en tredjedel av den yrkesverksamma befolkningen

¹¹ FAS 2009: Svensk arbetslivsforskning – en resurs för välfärd, hälsa och tillväxt (2009) Bengt Järvholm m.fl.

¹² FAS 2009

¹³ FAS 2009

Uppgifter om förlorade år i arbetet¹⁴ uppvisar stora skillnader mellan yrkesgrupper. Servicearbetare, fabriksarbetare (båda könen) uppvisar 8-12 förlorade år i arbetslivet, medan högre tjänstemannayrken uppvisar siffror motsvarande 1-2 förlorade år i arbetslivet. I en studie från Finland uppskattades att fyra procent av dödligheten kunde hänföras till arbetsmiljörelaterade faktorer, i första hand kemikalier, rök och damm.¹⁵ AFA försäkrings detaljerade statistik påvisar att sjukdomar i rörelseorganen är vanliga på grund av arbetsmiljöbrister. Samtidigt rapporteras psykiska besvär i högre grad från offentlig sektor. Dessutom uppvisas stora skillnader mellan män och kvinnors sjukskrivningsmönster.¹⁶

Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro har minskat något under senare år. Utvecklingen för antalet dödsolyckor i arbetet är mer svårtydbar. De små talen medför en risk för slumpvariationer. Det som emellertid kan konstateras är tendensen att män i högre grad än kvinnor drabbas av dödsolyckor liksom att sådana olyckor också är koncentrerade till vissa branscher. Dödsolyckorna utgör dock en mycket liten andel av det totala antalet arbetsolyckor.

Sammanfattningsvis har utvecklingen för de indikatorer som studerats varit nedåtgående, men det finns fler möjliga tolkningar av tillgänglig statistik rörande arbetsmiljön. Detta gäller oavsett om data bygger på inkommande anmälningar eller enkätfrågor. Dessutom har dödsolyckorna under det senaste året uppvisat en minskning. Däremot är det inte berättigat att hävda att arbetsmiljöproblemen har minskat i alla sektorer. Inom exempelvis det psykosociala området finns det anledning att närmare följa utvecklingen den närmaste tiden, t.ex. då det gäller hot och våld bland kvinnor inom omsorgsyrken.

Antalet anmälningar av arbetssjukdomar har minskat drastiskt. Det finns sannolikt flera olika förklaringar till nedgången. En orsak skulle kunna vara att anmälningsbenägenheten har sjunkit överlag då någon ekonomisk kompensation oftast inte är aktuell. Men för att bättre kunna säkerställa omfattningen av underrapporteringen samt orsakerna till att färre anmälningar görs krävs mer omfattande utredningar.

¹⁴ FAS 2009

¹⁵ I detta sammanhang kan även nämnas Socialstyrelsens bedömning att arbetslivets utveckling sedan 1980-talet har haft betydelse för ungdomars ökande psykiska ohälsa (FAS 2009), s 16.

¹⁶ FAS 2009, bilaga 3, s 67